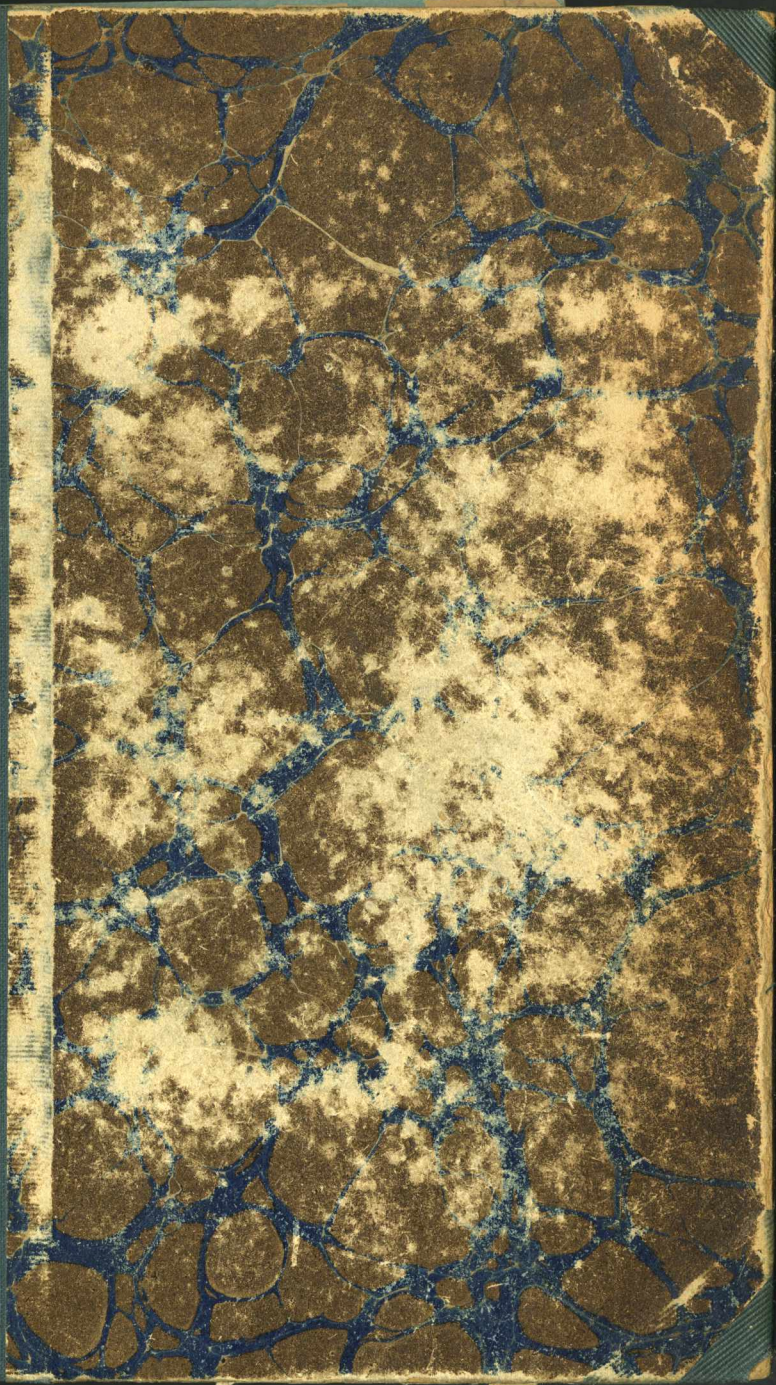

Politikai
röpiratok.

95.

95
736

DEMOSTHENESZ
VÁLOGATOTT BESZÉDEI.

ELSŐ FÜZET:

DEMOSTHENESZ
HÁROM PHILIPPIKÁJA.

HELLÉNBŐL FORDITOTTA

BECSEK SÁNDOR.

ref. g. Károly. Szabó.

Ára : 40 kr o. é.

5.

SZÉKELY-UDVARHELYTT,
BECSEK DÁNIEL KÖNYVNYOMDÁJÁBÓL.
1870.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

PHYSICS

BY JOHN W. CLARK

1910

CHICAGO

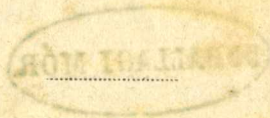
DEMOSZHENESZ
VÁLOGATOTT BESZÉDEI.

ELSŐ FÜZET:

DEMOSZHENESZ
HÁROM PHILIPPIKÁJA.

HELLÉNBŐL FORDITOTTA

BECSEK SÁNDOR.

SZÉKELY-UDVARHELYTT,
BECSEK DÁNIEL KÖNYVNYOMDÁJÁBÓL.

1870.

Sons of Greeks, let us
In arms against the foe,
Till the hated blood shall flow
In a river past our feet.

Byron.

DR BALLAGI MÓR.

BEVEZETÉS.

Úgy hiszem a művelt olvasó szívesen veendi, ha a demostheneszi beszédek tartalma- és vonatkozásainak könnyebb megértése tekintetéből, a nagy államférfiu egyéniségét s a hellének akkori politikai situatioit emlékében rövid vonásokban fölidézem.

Az ó-kori hellének a világ legszellemdúsabb nemzete voltak, kik az utóvilágnak a legdicsőbb és legnemesebb szellemi kincset hagyván örökségül, annak emberies — aesthetikai művelődésére minden időben mai napig a legnagyobb befolyással valának.

Homéért csaknem háromezer év óta utánozzák minden nemzet költői; Demosthenesz szintén nemcsak nemzetfelei s később a rómaiak előtt, hanem a modern kultur-népek szemében

is úgy áll, mint a szónoki művészet, önzetlen hazafiság, rendíthetlen jellem és államférfiúi bölcsesség példánya.

Demosthenesz született Áthénben, ezelőtt 2252 évvel (Kr. e. 382-ben), hol atyja, mint fegyvergyáros, virágzó üzletet folytatott s tekintélyes — 14 tálentom — vagyonra tett szert. Atyját korán — 7 éves korában — elvesztvén, szívtelen gyámjai : Aphobosz, Demophon és Therippidesz, örökségéből csaknem egészen kiforgatták.

Tudományos kiképzését Platón- és Isaeosztól nyerte; de legnagyobb részben saját kitartó szorgalma volt mestere. A természettől gyöngé szavú és rövid lélekzetű lévén, úgy képezte magát, hogy szájába kavicsokat véve, a zajgó tenger partján sétálgatott, a nagy költők- és jelesebb szónokokból egyes passusokat hangosan recitálván.

Hogy idejét tanulmányainak — főleg a történelemnek — zavartalanul szentelhesse s még kedve se legyen az emberekkel találkozni, haját egészen lenyiratta. Ily módon jutott hazája mult és jelenének alapos ismeretéhez,

és emelkedett a szónoklati képzettség azon ideális magaslatára, melyet megközelíteni utána minden idők szónokai nagy dicsőségnek tartának, s a melyet ő legnagyobb részben tiszta lelkülete s a keblét hevitő azon forró hon-szeretet által ért el, mely ajkain az egyszerű szavaknak is nemes jelleget kölcsönöz.

Elevenen emlékezett a dicsőségteljes multra, melynek elhomályosodó fénye, a törpe jelen s bizonytalan jövő miatt, honszerető szivére a borongó bú fátyolát vonta. Ezért nem szűnt meg honfitársait őseik erényeivel lelkesíteni, szivökbe a nemzeti önérzet büszkeségét önteni, hogy ne engedjék Hellász szabadságát a nagyravágyó Filep, makedoni király, növekedő hatalmától megsemmisíttetni. Ennek, mint a hellének legveszélyesebb nemzeti ellenséginek, fondorlatait, üzelveit, ernyedetlen figyelemmel kísérte, hogy a lelkében előre látott nagy veszélyt hazájától eltávolíthassa. Fájdalom! hiában, mert óvaintő jószavai csak abkor találtak hitelre, mikor már teljes okuk vala siratni azok beteljesedését...

A ravasz és nagyravágyó Filep, kitől

egyébiránt az uralkodói, hadvezéri és diplomatiái lángészt elvitatni nem lehet, miután trónját Makédoniában eléggé megszilárdította, nem szűnt meg agyában újabb meg újabb hódítási terveket forralni, melyek első sorban is a hellén kikötő- és gyarmatvárosok ellen voltak irányozva, s valósításukra 358-ban Kr. e., midőn Áthéné ezen elpártolni akaró városokkal erejét emésztő hadjáratba keveredett, — a kedvező alkalom önkint kínálkozott neki. E városok eddiglen, mint jobbára kereskedelni telepek, Áthénével — különben teljes autonomiájok megtartása mellett — bizonyos védkötelezettségi viszonyban állottak. Filip azon meggyőződésre támaszkodva, miszerént „egy arannyal terhelt szamár a legmagasabb falon is bemehet“, e városokban a szájasabb demagogokat arannyal megvesztegetve, mindenütt pártot szerzett magának, s azután rendre megszállotta. Így foglalta el Amphipoliszt Thrakiában, az áthéniék könnyelműsége miatt, kik elég balgák lévén azt hinni, mikép a pártoskodó várost saját javukra foglalja el, elnézték, hogy Pydnával

Makédonia partjain ugyanezt tegye — Az olynthoszbeliéket, Chalkidike félszigetén, kik a veszélyt sejtván, először kaput zártak előtte, azzal csalta meg, hogy Anthemosz és Potidaea városokat nekik ajándékozta.

Ezután a később saját nevérol Philippi-
nek nevezett Krenidát s a közelében fekvő
másfél milliót jövedelmező dús aranybányákat
foglalta el, melyeknek aranyait az újabb vesz-
tetésekre bőven szórhatta.

Thessalia, bár Makédonival határos, füg-
getlenségét eddiglen megtartotta volt, a meny-
nyiben eldarabolva egyes oligárchák zsarnoki
uralma alatt állott, kik magokat féktelen
kegyetlenségök által utálttá tévén, az alsóbb
nemesség Filephez folyamodott, hogy azok
elűzésére segédkezet nyujtson, mit ez kész
örömmel teljesített, azon előrelátó politikából,
mischerént a harcias thessálokat lekötelezze, s
idővel ez országot is magáévá tegye.

Eközben az áthéniek, elpártolt szövetsé-
geseikkel a háborút még mind folytatták;
Filep pedig majd az illirek, paeonok és
thrákok ellen vitte fegyvereit, kiket egymás

után rendre legyőzvé, először nyílt kedvező alkalm a hellének belügyeibe közvetlenül avatkozhatni.

Ugyanis a phókiszbéliek, kik valószínűleg az elűzött thessaliai — pherai — zsarnokokkal szövetkeztek, az amphiktyonok ítélete folytán, mivel Kirrha város mellett Apolló szent berkét régóta szentségtörő módon használták, pénzbírságban marasztaltatnak el, s annak felhajtásával, a thébeiek mint közelebbi szomszédok bizatnak meg. Ezek, néhány szomszédos néptörzsszel szövetséget vetve, megszallják Phókiszt. Az elkeseredett phókiszbéliek Philomelosz vezérlete alatt a kétségbeesés harcához nyulnak 354-ben; a delphibeli jósda kincstárát kirabolják s magas zsoldon bérhadakat fogadnak.

A hadi szerencse kezdetben a védők fegyvereinek kedvezett, de utóbb Philomelosz csatát vesztvén, hogy a thébeiek fogságát kikerülje, egy szikla ormáról leugrott. Nagyobb szerencsével folytatta a harcot utóda Onomarchosz; Dóriszt kirabolta, Thronion és Amphissa városokat Lokriszban, Orchomenoszt

Böotiában elfoglalta. S miután még Thessaliában kétszer győzött, visszatért Böotiába s Koroneát 353-ban elfoglalta. Midőn azonban az elbizakodott phókiszbeliek 352-ben másodszor is betörték Thessáliába, itt a makédoni falanxokkal találkozáván, ezek vitézsége s a király magasabb stratégiai képzettsége teljes diadalt nyert felettök. Most a szentségtörő phókiszbeliek megbüntetése színe alatt, Thessalián át Hellász kapuja, a Thermopylákig nyomult elő Filep. De ekkor az áthéniek, Demosthenesz javaslatára Makedonia ellen sietve hajóhadat küldvén, ennek közeledtére megállapodik Thessaliában, jónak látván itt várni a kedvezőbb időre, mely a hellének visszavonása miatt, meggyőződése szerint, mivel jól ismerte a hellén viszonyokat, nem-sokára bekövetkezendő vala, midőn Hellász ügyeibe avatkozhatik, addig is idejét és aranyait thessaliali uralmának megszilárdítása- s az elvekult hellének megvásárlására használta.

A s z e n t h á b o r ú a phókiszbeliek ellen még egyre folyt, mert ezeket önvédelmi harcokban most már Spárta és Áthéné is segí-

tették az amphiktyoni ítélet végrehajtói ellen. A Delphiben felhalmozott tömérdek kincs s a persa király pénze lehetővé tették nekik a szent szövetség elleni háborút oly sikerrel folytatni, hogy ez szorultságában végre is kénytelen Filep segítségét venni igénybe.

Áthénben Demosthenesz ezen ballépés végzetszerű következményeit megmérni teljes mértékben képes vala, s azért a Hellászt fenyegető veszélyt lángszavakkal ecsetelvén, egész erélylyel arra törekedett, hogy polgártársait erről meggyőzze s a Filep beavatkozását a hellén ügyekbe meggátolja.

Hasztalan! A corruptio győzött; a megvásárolt szónokok a tömeget elámították; Filepnek hazaellenes lépéseit szép színben festették, mentegették, palástolgatták. S így, mialatt az elvakított nép, Filep követeivel a béke pontozatai megállapításával tölti idejét, ez akadálytalanul átjő a Thermopylákön, a phókiszbeliek hadait tönkre veri 346-ban és Phókiszt megszállja; Phalaükosznak és katonáinak, miután föltételeesen kapituláltak, sza-

bad elmenetelt enged, de a phokiszbeliekre kimondja, miszerént városaik lerontásának s innen tova csak falvakban lakjanak; lovaikat, harceszközeiket adják ki, az elrablott kincseket évenkénti részletekben fizessék vissza, s a főcinkosok számúzesenek.

Az amphiktyonok Filep ezen ítéletét helybenhagyják s ötöt annak végrehajtásaira felhatalmazzák. Sőt, midőn a két szavazatot, melyekkel eddig Phókisz, mint az amphiktyonia 12 államainak egyike birt, tőle elveszik s Filepnek adják, ennek törvényes befolyást engednek a hellén ügyekbe, mely, hogy még nagyobb legyen, a delphibeli jósda elsőségi s a pythiai játékok rendezése és felügyelése jogát is ráruházzák. Ily végzetszerűen működött közre Filep terveire a szerencse s a hellének megfoghatatlan elvakultsága! E szerint Hellás-szal szemben további célzatainak létesítése már csak idő kérdése lön.

Filep, hogy hatalmát a tengeren is megszilárdítsa s flottára tehessen szert, még ez-

előtt, 349-ben, Chalkidiké félszigetét elfoglalta volt.

Demosthenesz, ki a hellének közül a Filep terveit illetőleg, egyedül nem engedte magát percig is csalódásban ringatni, a népgyűlésben nagy hatású beszédet tart, melyben a közhaza veszedelmét élénk színekkel festvén, meggyőző logikájával sikerült a népet indítványának megnyerni s azon elhatározásra bírni, miszerént a szorongatott félszigetbelieknek három izben küldének segítséget.

Ámde Olyntosz városa ennek dacára is 348-ban árulás miatt elveszett.

Erre Filep, hogy az elvakult áthéni tanács szemébe port hintsen, követei által hosszas alkudozásba ereszkedett az áthéniakkal egy kötendő béke pontozataira nézve, de valódilig, hogy a figyelmet legközelebbi terveiről elvonja s időt nyerjen a phókiszbbeliek teljes megsemmisítésére, mit végre is hajtott.

Most már maga Demosthenesz is tanácsolta a békét, mivel a helyzetet jól ismerte, a nélkül azonban, hogy a Filep terveit, cselszövényeit szemmel tartani s azoknak lehető

veszélyes következményeit polgártársai előtt föltárni megszűnt volna.

Most Filep, hogy a hellének előtt hazájok közelebbi érdekeit elfátyolozza, a néptanácsban álószinteséggel fölfedezi a persabirodalom ellen irányzott terveit, miáltal az áthéni kitünőbb államférfiakat, kiket pénzzel megvesztegetni nem birt, a maga részére vonja, mint Aeschineszt s másokat, csak Demostheneszt s a derék Phokiónt nem sikerült megnyernie. Ez utóbbi, azon meggyőződés folytán, mikép a hellén nép többé nem lenne képes magasabb nemzeti fellángolásra, bárha előtte sem valának ismeretlenek a makédoni királynak Hellasz ellen irányzott célzatai, azon volt, hogy a hellének sorsát nem kell kitenni egy háború esélyeinek; míg Demosthenesz épen a háború által remélte a nemzeti lelkesedést felkölteni, lángrollobbantani, s így a haza függetlenségét jövőre biztosítani.

A nyugtalan Filep ez alatt hadsergét a thrák Chersonesosz ellen vezetvén, ez által az áthéniakkal imént kötött bék pontjait megszegte, mivel a Thrakiában s a Feketetenger

partjain feküdt hellén városok részint áthéni telepek valának, részint pedig e köztársasággal védszövetségi viszonyban állának. Ez okból az oszlopot, melyen a Fileppel imént kötött béke vésvé vala a Demosthenesz lángszavaira feldöntik s 341-ben Phókiont erős hadosztállal sietve ellene küldik, ki ezúttal Byzáncot és Perinthoszt is fölmenti az ostromzár alól. Filep még ezen évben az északi barbárok ellen indul; Aeschineszt a kitűnő áthéni szónok-államférfiút — Demosthenesz ellenességét — saját hazája ellen megvásárolja, ki aztán titkos útasítás folytán 340-ben az amphiktyonok — a 12 görög állam szövetsége — gyűlésén az amphissai lokriakat bevádolja, hogy az Apollónak szentelt földet felszántották s a mellette lévő tilalmas kikötőt használatba vették, benne vámot szedtek.

A delphibeliek tehát, hogy a szentségtörésért boszút álljanak, a lokriak ellen fenytő hadjáratot kezdenek, melylyel azonban kudarcot vallottak. Most az amphiktyonok rendkívüli gyűlést tartanak; de az áthéniek, Demosthenesz előrelátó tanácsa folytán magu-

kat nem képviseltetik. A gyűlés a lokriakat pénzbírságra ítéli s ennek felhajtásával Kottüphosz tábornokot bizza meg, ki azonban kellő haderővel nem rendelkezhetvén, végre is 339-ben Filepet kéri fel, ki természetesen kész örömmel kapott az alkalmon, hogy a hellének belügyeibe avatkozassék.

Legott húszezer- gyalog- és kétezer lo-
vassal átlépvén a Thermopylákat, a 338-ik
telet Lokriszban tölti s az amphiktyóni ítéle-
tet betüszerezt végrehajtja : egészen elpusz-
títja, és tavaszra kelve, Phokiszban Elateát,
Böotia kulcsát megszállja, s Thébével alkuba
ereszkedik.

A megrémült áthéniek gyűlést tartanak,
fejőket vesztik, vagy a közelgő vész réme
lezárja ajkaikat, csak Demosthenesz tartja
meg lélekjelenlétét a komoly eseményekkel
szemben. Feláll, lángszavaival önbizalmat, lel-
kesedést önt az egész gyűlésbe s javasolja
Thébá szövetségét mindenáron megtartani.
Mialatt Áthéné fegyverkezik, Demosthenesz,
Hyperidesz követtársával személyesen Thébébe
megy, s ezzel, a makédon követ, Python ékes-

szólásán győzedelmeskedve, az áthéniek nevében szövetséget köt Filep ellen.

Eleinte a szövetségeseknek kedvez a szerencse; már Áthénben diadalünnepet ülnék, Demosthenesznak Thébé díszkoszorút ajándékoz. De 338. aug. 3-án Chaeroneiánál a szövetségesek nagy vereséget szenvednek dacára a thébei lovasság önfeláldozó vitézségének, mely egytől egyig elesett. Fileg elfoglalja Thébét. A csatát vesztett Lysiklesz tábornokot az áthéni nép halálra ítéli.

Filep e győzelem után, mely egész Hellasz sorsa felett határozott, nagy önmérsékletet tanúsíta a legyőzöttekkel szemben, s csak azt kívánta, hogy a következő 337-ik évben tartandó corinthusi gyűlésre az összes hellén városok követeket küldjenek.

Székely-Udvarhelytt, september 1-én, 1870-ben

Becsek Sándor.

ELSŐ PHILIPPIKA.

Ha valamely új tárgyról kellene beszélnem, áthénei férfiak! megvárnám míg legtöbben a szokott szónokok közül nyilatkoztak, s ha ezek előadása kielégítene engem, hallgatnék, ha pedig nem, megkísérteném magam elmondani a mit gondolok; de miután most is arról van kérdés, a miről már több ízben beszéltek ezek, azt hiszem, hogy, bárha először lépek fel, talán megnyerem a bocsánatot. Mert ha ezek a korábbi időben helyes tanácsot adtak volna, most éppen semmi tanácskozássra nem lenne szükségetek.

Elsőben is tehát, áthénei férfiak, nem kell elcsüggednetek ügyeitek jelen állásán, még ha azok nagyon rosszúl állani látszanak is. Mert a mi a legrosszabb azokban az elmúlt idő folytán, épen az válik legkedvezőbbé a jövőre nézve. Ugyan mi ez? Az, hogy közügyeitek azért állanak kedve-

zötlenül, mivel semmi részben sem teljesítettétek kötetmetöket, mert ha mindent megtettetek volna a mi kell s mégis így állanának, még reményetek sem lehetne, hogy azok jobbra forduljanak.

Másodszor szükség hogy szivetekre vegyétek azt, a mit mind másoktól hallottatok, mind saját visszaemlékezésetek után tudtok, hogy, daczára a lákédémonok akkori oly nagy hatalmának, nem sok idővel ezelőtt, mily szépen és méltóan cselekedtetek az államhoz semmi méltatlan dolgot nem tévén, hanem amazok ellen a harcot a hellén igazügyért kiállottátok.

Vajjon miért hozom én most fel ezt? Azért, hogy megértsétek és lássátok, mikép, ha szemek vagytok, nem fenyeget semmi veszély, és ha semmibe veszitek, nem úgy lesz semmi a mint akarjátok, szemeitek előtt tartván a lákédémonok akkori erejét, melyet legyőztetek, mivel ügyeitekre figyelmet fordítátok, és szemeitek előtt tartván ezen embernek elbizakodását, mely miatt nyugtalanságot szenvedünk, mivel semmire sem gondolánk, a mire gondolnunk kell vala.

És ha valaki közületek, áthénei férfiak, nehezen legyőzhető ellenségnek tartja Philipposzt,

tekintve mostani hatalmának számnagyságát és hogy azon helyek, melyek a városhoz tartoztak mind elvesztek, helyesen vélekedik ugyan; de gondolja meg azt, hogy egykor birtokunkban valának: Pydna, Potidaea és Methone és ezen egész terület köröskörül, és sok népség, melyek most mellette vannak, önálló és szabad vala, és inkább akara hozzátok tartozni mint hozzá.

Ha tehát Philipposz akkor azon meggyőződéssel lett volna, hogy bajos feladat az áthéneiekkel harcot viselni, mint a kiknek anynyi erődítvényeik vannak az ő saját országa ellen, míg ő szövetségesek nélkül van: akkor mind azt, a mit véghezvitt, nem tette volna meg, sem oly nagy hatalmat nem szerzett volna. Ámde tudta ő azt jól, hogy mind ezen helyek harci díjúl szolgálnak, és a dolog természete szerint a távollévők javai a jelenlévőknek, a gondtalanok birtoka azoknak jut, kik készek fáradni és magokat veszélynek kitenni.

És ily gondolkodással kerített kézre és bir mindent, részint fegyverrel foglalván el miként bár ki tenné, részint szövetségeseivé és barátjaivá tévén; mert mindenki azokhoz szegődik és azok-

hoz fordul szívesen, a kiket fölkészülve és készeknek lát megtenni, a mit kell.

Ha már tí is, áthénei polgárok, ép oly meggyőződést fogadnátok el, miután előbb nem tettétek, és ha közületek mindenik, félretévén minden kifogást, kész az államnak magát hasznossá tenni ott, a hol kell és tud : a vagyonos pénzadományal, az ifjú korban lévő hadi szolgálattal; ha — röviden szólva — önmagatokra akartok támaszkodni, és megszűntök abban bizni, hogy míg egyik-egyik semmit se tészén, szomszédja fog helyette mindent megtenni : akkor — ha isten úgy akarja — sajátatokat megkapandjátok, a mulasztottat kipótolandjátok, és azon embert megbűntetenditek.

Mert ne higyjétek, hogy neki mostani dolgai, miként egy istennek, örökre megszilárdulva volnának; nem, valaki csak gyűlöli őt, fél tőle, irigykedik rá, még azok között is, kik most hozzá nagyon ragaszkodni látszanak; és hinnünk kell, hogy azon szenvedélyek, melyek más emberekben megvannak, ugyanazok pártfeleiben is uralkodnak. Azonban mindazok jelenleg meg vannak félemlítve, miután nem nyertek segílyt a tí hanyagságtok és

gondtalanságtok miatt, melyet most félre kell tennetek, az a véleményem.

Mert magatok előtt látjátok, áthéni férfiak, meddig ment ezen ember a szemtelenségben, ki még szabad választást sem enged nektek, hogy cselekedjeteK vagy csendesen legyetek, hanem fenyeket és, mint mondják, fennhéjázó szavakat mond, és nem képes megmaradni abban a mit elfoglalt, hanem szüntelen magához kaparit még valamit, és, míg tí haboztok és veszteg ültök, kö-röskörül mindenütt behálóz.

Ugyan mikor, mikor teenditek, a mit kell tennetek, áthénei férfiak? Minek kell még történnie? Bizonyára a mikor szükségképen kell. — Hát a mostani eseményeket hogyan kell értelmezni? Én ugyan azt hiszem, hogy szabad emberekre nézve legnagyobb szükségesség a szégyen ügyeik állapota miatt. Avagy a piacon körüljárva egymástól kérdezni akarjátok: mondd meg mi újságot beszélnek? Hisz lehetne-e nagyobb újság mint az, hogy egy makedon legyőzi az áthénieket és Görög-honban rendezkedik? „Meghalt-e Philipposz?” „Nem, bizonyára, de beteg.” De mi jelentősége van ennek előttetek? Hisz ha valami baleset érne

is ezen embert, tí azonnal egy más Philipposzt teremtenétek, ha ily kevésbé lelkesedtek a közügyekért; mert ez az ember is nem annyira saját ereje mint a tí hanyagságtok folytán emelkedett ekkora hatalomra. De még ezt is hozzá teszem: ha valami baleset érné, és a szerencse, mely mindig jobban gondoskodik rólunk mint mí magunk, érettünk ezt is megtenné, tudjátok meg, hogy a dolgok általános zavarában csak akkor léphettek fel és csak úgy hozhatjátok rendbe kívánságtok szerént, ha közel vagytok; de jelen állásotokban, ha a kedvező körülmények átadnák is nektek Amphipoliszt, úgy sem vehetnétek birtokotokba, mivel hadi készülétek és gondolkodás tekintetében attól messze vagytok.

Arról tehát, hogy mindnyájan készen kell lennetek, ha azt akarjátok, hogy kötelmeiteket teljesítsétek, most többet nem szólok, mivel azt magatok belátjátok és megvagytok győződve; hanem a harcai készülés módját, melyről hiszem, hogy bennünket ezen helyzetből kiszabadíthat, a sereg nagyságát, az utakat, melyeken pénzhez juttok, és egyebeket, hogy a legjobb és gyorsabb módon mikép szerezhettek elő, ezeket akarom

megkísérteni előterjezzteni, titeket arra kérvén csak, hogy akkor ítéljetek, ha mindezt meghallgatók, és ne ítéljetek előre; és ha valaki előtt szokatlan hadi készülést látszom is javasolni kezdetben, ne higgye, hogy a feladatot szemelől téveszteni akarom. Mert nem azok tanácsolnak helyesen, kik mondják: „gyorsan és még ma;“ hisz a mi már megtörtént, azt mostani segédcapatainkkal megakadályozni nem tudnók; hanem a ki megmutatja, minő és mekkora hadsereg állítandó és azt honnan lehetend kitartani addig, míg vagy kész akarattal félbenhagyandótuk a háborút vagy elleneinket legyőzendettük; mert ekként jövődőben többé hátrányt nem szenvednénk. Én már azt hiszem, hogy ezt képes vagyok előadni, a nélkül azonban, hogy akadályozzam, ha más valaki netalán indítványokat teszen. Az ígélet tehát ily nagy, de a tapasztalás tanúságot teend mellette, tí pedig megítélenditek.

Először tehát, áthénei férfiak, az a nézetem, hogy ötven hadihajót kell kiállitanotok, aztán oly elhatározással kell lennetek, mikép, ha szükség, magatok is ezen hajókon tengerre szálljatok.

Ezeken kívül kívánom, hogy a lovasok fele

része számára tartsatok készen hajókat háromsoros evezőkkel, úgy szintén teherhajókat kellő számmal. Ezek azt hiszem szükséges, hogy készen álljanak azon váratlan hadjáratok ellen, melyekkel támadást intézhet Pylae, Chersonesos, Olynthos ellen és a hová akar; mert neki azon föltevésben kell lennie, mikép tí tán oly meggondolatlanséggal rohannátok ellene, a mint Euboea ellen és korábban — mondják — Haliartos s utoljára a minap Pylae ellen rohantatok. De ha nem is teszitek épen ezt, még sem egészen megvetendő, a mit én tanácslok, azért hogy csendesen legyen, félelemből, tudván, hogy készen állatok (mert megtudandja bizonyosan, hisz többen vannak mint kellene közöttünk magunk közt, a kik neki mindent tudtára adnak), vagy, ha ezt figyelmén kívül hagyja, készületlenül lepressék meg, semmi sem gátolván ekkor titeket, hogy országát a tengeren megtámadjátok, mihelyt alkalmat adott.

Ez az, a miben — azt hiszem — mindnyájatoknak meg kell egyeznetek, és a mire föl kell készülnötök. De előbb szükségesnek látom, áthéni férfiak, hogy egy oly hadtestet tartsatok készen, mely ellene szüntelenül harcoljan és neki kárt

legyen. Nem tizezer sem húszezer zsoldost, sem nem oly hadcsapatokat, melyek csak papiron állanak, hanem a mely az állam tulajdona legyen, s akár egyet vagy többeket, akár ezt vagy amazt választjátok hadvezérül, annak engedelmeskedjék és azt kövesse.

Azt is kívánom, hogy ezen hadseregnek élelmezést adjatok.

De minő legyen ez a hadsereg, mekkora és honnan kapja élelmezését s hogyan lesz hajlandó engedelmeskedni? Én megmagyarázom, ezeket külön-külön tárgyalván.

Zsoldosokat mondék, — — vigyázzatok, ne-hogy azon módon cselekedjétek, a minek már többször kárát vallottátok: hogy, midőn mindent a kellőnél kisebbnek gondoltok lenni és végzéseitekben a legnagyobb dolgokra vállalkoztok, a kivitelnél még a csekélyeket sem teszitek; hanem azon legyetek, hogy midőn keveset tesztek és vesztek eszközésbe, mihelyt ez nagyon csekélynek mutatkozik, egészítsétek ki. — Azt mondom tehát, hogy az egész hadsereg álljon kétezerből, és ezek közt szükségesnek tartom, hogy legyen ötszáz áthéni, a mely korosztályból épen jónak látjátok, a kik

határozott ideig szolgáljanak, nem sokáig, hanem a meddig tí célszerűnek tartjátok, — egymást föl-váltva; a többi rész pedig kívánom, hogy legyen zsoldos. E mellett legyen kétszáz lovas, s ezek között legalább ötven áthéni, épen oly módon szolgáladván ezek is, miként a gyalogok; és ezek számára legyenek lószállító hajók.

Jól van! Hát még mi ezen kívül? Tíz gyors hadihajó; mert miután neki van flottája, szükséges, hogy nekünk is legyenek gyors hadihajóink, hogy biztos legyen a hadsereg szállítása. Hát honnan kerül ki ezek számára az élelmezés? Ezt is megmondom és fölfejtem, miután megmagyarázandottam, miért tartok én elég nagynak ekkora hadtestet és miért kívánom, hogy a polgárok legyenek hadi szolgálatot.

Ekkora hadtestet azon okból tartok elégnek, áthéni férfiak, mivel most nem lehetséges nekünk oly erőt kifejtenünk, mely Philipposzal nyilt csatát álljon, hanem kénytelenek vagyunk csak portyázó hadjáratot folytatni és a harcnak csak ezen módjára szorítkozni egyelőre; ez okból szükség, hogy se igen nagy (mert sem zsoldunk, sem élelmi szereink nincsenek), se igen kicsiny ne legyen.

Hogy pedig polgárok részt vegyenek és tengerre szálljanak, azért indítványozom, mivel hallom, hogy már korábban is tartott az állam egy zsoldos hadtestet Korinthban, melynek vezérei Polystratos, Chabriász s még mások voltak, és hogy tí magatok is részt vettetek a táborozásban; azt is tudom hallomásból, hogy ezen zsoldosok veletek és tí velök, nyílt csatában legyőztétek a lakédaemonokat. A mióta pedig ezen zsoldos csapatok csak magukra tesznek hadi szolgálatot számatokra, legyőzik barátainkat és szövetségeseinket, míg ellenségeink hatalmasak lőnek mint kellene. És alig hogy megízlelték az állam hadviselését, már hajókra szállva, inkább Artabazoszhoz s bárhová eveznek, és vezérok követi, természetesen! mert miután nem ad zsoldot, nem is parancsolhat.

Mi hát az, a mit én kívánok? Az, hogy vegyük el mind a vezértől, mind a hadseregtől ezen ürügyet az által, hogy zsoldot adunk és honi harcosainkat állítsuk oda mintegy felvigyázóiúl a hadi vállalatoknak, mivel nevetséges a hogy most kezeljük államügyeinket. Hisz ha valaki azt kérdezné tőletek: békében éltek-e, áthéniek? bizo-

nyára azt felelnétek, hogy nem, hanem Philipposzal harcot viselünk.

Nem választátok-e magatok közül tiz osztályparancsnokot, tábornokot, lovassági alvezéreket és két lovastábornokot? Ugyan mit mivelnek ezek? Egyetlen egyet kivéve, a kit a táborba küldtetek, köztetek járdalásokat tartanak az áldozárokkal; mert miként a szobrások az agyagfigurákat, tí is az osztályvezéreket a piacra választjátok, nem a hadba.

Hát nem szükséges-e, hogy a hadsereg osztályparancsnokai, lovassági tábornoka közületek legyenek mint töletek kiküldött saját vezéritek a végre, hogy az valósággal az állam hadereje legyen? De szükséges-e, hogy, míg egy közületek választott lovastábornoknak Lemnoszba kell eveznie, az állam birtokáért harcoló csapatokat Menelaosz, mint lovastábornok vezérelje? Ezt nem azért mondom, hogy kisebbitsem azon embert, hanem ezen embernek általatok kellett volna választatnia szavazás útján, bárki is legyen az.

Úgy lehet, hogy tí ezen észrevételemet helyesnek tartjátok, de főleg azt kívánjátok hallani

a pénzt illetőleg, hogy mennyi és honnan legyen. Most ezen kívánságokat is teljesítem.

A mi már a pénzösszeget illeti, a tartás, csupán élelmezése ezen hadtestnek, teszen kilencven táalentumot s még valami keveset, úgy mint tiz könnyű hajóra negyven táalentum, húsz mina havonkint egy hajóra; ugyanannyi kétezer harcos számára, úgy hogy egy harcos havonkint tiz drachmát kapjon; és kétszáz lovas számára, ha egy-egy harminc drachmát kap havonkint, tizenkét táalentum.

Ha tán valaki azt hiszi, hogy a katonák élelmezése még csak kis kezdemény, az nem jól fogta fel; mert én tudom bizonyosan, mikép ha ez megtörténik, a többit a katonaság maga megszerzeni a hadjárat folytán, úgy hogy egész zsoldja lesz, anélkül, hogy egyetlen hellént vagy szövetségest megkárosítson. Én kész vagyok a tengerre szállani és minden felelősséget magamra venni, ha ez nem így történik. Most már azt akarom megmondani, honnan jőjön be azon pénzösszeg, melyet tőletek kívánok.

(Jövedéki előterjesztvény.)

Ez az, áthéni férfiak, mit kitalálni képesek voltunk. Ha az indítványt elfogadjátok, azt határozandjátok, mit tí jónak láttok, hogy ne csak határozatokkal és papiron harcoljatok Philipposz ellen, hanem tényleg is.

Én azonban azt hiszem, hogy sokkal célszerűbben határozatok a háború valamint az egész hadi készület tárgyában, ha tekintetbe veszitek a helyi fekvését azon országnak, mely ellen hadat viseltek, és meggondoljátok, hogy Philipposz sokat az által visz ki, hogy titeket megelőzve felhasználja a szeleket és az évszakokat, és bevárja az időszaki szeleket és a telet s akkor kezd a hadjáráthoz, mikor mi nem vagyunk képesek oda jutni.

Ezt tehát meggondolva, szükség, hogy ne csak segédsapatokkal viseljük a háborút, mert így mindenben hátramaradunk, hanem egy szüntelenül készen álló hadtessel. Téli szállásúl ezen hadtest számára használhatjuk Lemposzt, Thasoszt, Skiathoszt és ezen környékbeli szigeteket, melyeken kikötők, gabna és mind az találtatik, a mire a seregnek szüksége van; azon évszakban pedig, mikor könnyen jut a szárazföldre s a szelek ellen is

biztosítva van, baj nélkül tartózkodhatik azon országnak, valamint kikötői torkolatainak közelében is.

Hogy ezen hadtestet mikép és mikor használja, azt a körülmények szerént az általatok ki-nevezett fővezér fogja meghatározni; a minek pedig töletek kell kikerülnie, azt tárgyazza az én indítványom. Ha elsőben is azon pénzösszeget, melyet javaslok, megadandjátok, másodszor, — miután egyebeket is kiállítottatok, u. m. harcosokat, hadihajókat, lovasságot, teljes számmal, — ha az egész hadserget törvény által rászoritjátok, hogy táborban maradjon; ha magatok lesztek a pénz kezelői és adói és a fővezértől számadást kívántok cselekvényeiről: akkor megszűnendetek mindig ugyanazon dolgokról tanácskozni, és egyebet semmit sem tenni.

És még e mellett azon embertől jövedelemforrásainak legnagyobbikát elfogjátok venni. Minő ez? Ő a harcot ellenetek a tí fegyvertársaitok vagyonából viseli, a kiket a tengeren pusztít és kirabol. Hát még mit nyertek e kívül? Biztosítandjátok magatokat az ellen, hogy kárt szenvedjete. Nem fog többé úgy tenni, mint a mult időben, midőn Lemnoszba, Imbroszba betörvén,

fogyokká tette polgártársaitokat és elvitte, Geraestosznál a szállító hajókat elfogván, roppant pénzt csikart, végül pedig Marathonnál partra szállott s az ország szent hajóját elvette és elvitte, tí pedig nem tudtátok meggátolni, sem a mikorra kitűztétek, akkor segítségül menni.

De minek tulajdonitjátok azt, áthéni polgárok, hogy a Panathenák és Dionysiák innepe mindig kellő időben megtörténik, s akár legyenek avatottak azoknak intézői, akár avatatlanok, anynyi pénzt költetek azokra, a mennyit egy csapatszállításra sem, és anynyi embert s akkora előkészületet, mekkorát talán semmi egyéb dolgaitokra, mialatt minden csapatszallitmányaitokkal elkéstek, például a melyek Methonéba, Pagasaeba és Patidacába küldettek?

Annak, hogy ott minden részlet törvény által van kiszabva, és ki-ki előre tudja közületek, hogy ki lesz osztályának choregosza vagy gymnasiarchosza, hogy mikor és mit kell magára vállalnia és megtennie, és ott semmi sem hanyagoltatik el gondatlanságból vagy rendetlenségből; míg a hadvezetésnek és az erre való készülésnek ügyében, minden rendezetlen, szabályozatlan és bizonytalan.

Ez okból a mikor értesültünk valamiről, csak akkor nevezünk ki hajóparancsnokokat, ezekre rovatokat teszünk és a jövedelemforrásokat kutatjuk. Azután határozzuk el, hogy a honosítottak s a felszabadultak szálljanak tengerre; azután megint polgárok, aztán ezek helyett mások. Azután ezen késelem alatt elvész, a miért kiindulánk; mert a cselekvés idejét a készülődésre pazaroljuk, a cselekvésnek kedvező körülmények nem várnak a mí lassuságunk és halogatásunk után. A hadsereg pedig, melyről eközben azt hisszük, hogy készen áll számunkra, épen a szükség idejében bebizonyul, hogy semmire sem képes. Ő pedig anynyira ment elbizakodásában, hogy az euboiaiakhoz ilyen levelet küldött.

(A levél felolvasása.)

A felolvasottak nagy része, áthéni férfiak, oly igaz, mint a hogy nem kellene, azonban, meglehet, nem kedves hallani. Ha már a tények is mellőzik azt, a mit valaki beszédében mellőzött, azért, hogy ne okozzon bánatot, szükséges tetszésre beszélni; de ha a szónoklati hizelgés, mikor nem illetékesen történik, az ügy hátrányává leszen, rút

dolog magunkat megcsalni, és azáltal, hogy mindent mellőzünk, a mi nem kellemes, minden dolgunkban elkészni, és még azt sem tudni megérteni, hogy a ki jó móddal akar hadat viselni, annak nem követnie kell az eseményeket, hanem azok előtt kell lennie, és épen úgy, miként bárki helyesnek tartja, hogy a hadsapatokat a tábornok vezesse, aként vezessék az államférfiak is az eseményeket, úgy, hogy az történjék, a mit ők akarnak, és ne az eseményeket kénytessenek követni.

Tí pedig, áthéni férfiak, bárha minden hellének között a legnagyobb haderőtök van, u. m. hadihajók, nehéz fegyveresek, lovasok, jövedelemforrások: de ezeknek mind e mai napig egy részét sem használtátok kellőleg, és úgy folytatjátok a háborút Philipposz ellen, miként a barbárok az ökölviadalt. Mert ezek közül is, a ki ütést kapott, mindig az ütés felé kapkodik, és ha valaki máshelytt ütötte meg, kezei oda kerülnek; de magát fedezni s az ellenek szemibe nézni, sem nem tud, sem nem akar.

Tí is, ha halljátok, hogy Chersonesosban van, meghatározzátok, hogy oda küldtök segítséget, ha Pylaeban, oda, ha másutt halljátok valahol, vele

szaladtok fel és le, és engeditek magatokat általa vezetetni, és semmi üdvöset a hadjáratot illetőleg nem határoztok, sem az eseményeket előre nem látjátok, a míg nem halljátok, hogy már megtörténtek vagy éppen történőben vannak. Ez talán eddig hagyján volt; de már azon végletig ment, hogy tovább nem tűrhető.

Nekem úgy tetszik, áthéni férfiak, hogy a történetek folytán az állam miatt magát megszegyenlven, egy isten lehelte ezt a nagy tevékenységet Philipposzba. Mert ha megelégedvén azzal, a mit már hatalmába kerített és elfoglalt, csendesen akarna lenni és többé semmi vállalatba nem kezdene, úgy látom, hogy közületek némelyek megelégednének az oly állapottal, melynek folytán, szégyen és gyávaság s minden gyalázat hírét hoznók hazánkra; igen de, miután mindig új vállalatba fog s többre törekszik, talán fölébreszthetne szunyadástokból, ha nem lennétek egészen elalélva.

Én részemről csodálkozom, hogy senki közületek, áthéni férfiak, nem veszi lelkére és nem indul fel, midőn látja, hogy meg van ugyan téve a kezdet a háborúra Philipposz megfenyítése végett, de a vége már csak oda irányul, hogy ne szen-

vedjünk bántalmat Philipposztól. Ámde világos, hogy ő nem fog megállapodni, ha csak valaki útját nem állandja. Hát ezt várjuk-e be, és ti azt hiszitek-e, ha üres hajókat, s ezekkel egyik-másiktól táplált reményeket indítottok útnak, ezzel minden jól áll?

Nem akarunk a hajókra menni? Nem akarunk legalább egy részével a polgári harcosoknak táborba szállani most már, ha elébb nem? Nem akarunk azon ember országa ellen evezni? „De hol fogunk majd kikötni“? — ilyen kérdést tett valaki. Áthéni férfiak! föl fogja fedezni az ő ügyeinek tarthatatlan voltát maga a hádjárat, mihelyt elkezdjük; ellenben, ha itthon ülünk s az egymást gyanúsító és vádoló szónokokra hallgatunk, soha sem történik meg, a mi kell.

Mert bár hová küldetik is ki együtt a polgárság egy része (ha nem is az egész), az istenek és szerencse kedvezése, mellettünk harcolandnak; ellenben ha csak tábornokot és üres határozatot s a szószékből kelt reményeket küldtek oda, semmi sem történik úgy a mint kellene, sőt ellenségeink kinevetnek, frigyársaink pedig halálra írtóznak az ily csapatküldeményektől.

Mert nem lehet, az lehetetlen, hogy egyetlen ember vigye ki mind azt számatokra, a mit akartok; ígérni ígérhet és állíthat, ezt vagy amazt vádolhatja; de ennek folytán a közügy tönkre jut. Mert ha a tábornok, nyomorult, zsoldnélküli zsoldosokat vezényel, mások pedig nektek könnyen hazudnak itten arról, a mit ő a távolban tesz, és tí találomra azután határoztok a mit épen hallottatok, mit is lehet akkor várni?

Hogyan lesz már ennek vége? Úgy, ha ugyanazon embereket teszitek harcosokká, a hadmiveletek tanuivá, és, hazatértök után, a felelősségre vonásban bírakká, s így ne csak másoktól halljátok saját ügyeiteket, hanem mint jelenlévők látjátok is. De most olyanynyira gyalázatos módon állanak ügyeink, miszerént mindenik tábornokunk kétszer háromszor vádoltatik be nálatok élethalálra, de arra egyikök sem vállalkozik, hogy bár egyszer megküzdjön élethalálra az ellenséggel, hanem többre becsülik a becsületes halálnál a lélekárusok és ruhatolvajok halálát; mert csak egy gonosztévőhöz illik az, hogy elítélve haljon meg, egy tábornokhoz pedig, hogy küzdve az ellenel.

Közülünk némelyek körüljárva beszélük, hogy

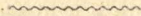
Philipposz a lakedaemonokkal szövetségbe Thebae elpusztítására s a szabad alkotmányok megsemmítésére törekszik; mások pedig: hogy követeket küldött a királyhoz, mások meg: hogy Illyriában városokat erődít; megint mások körüljárunk, mindenik a maga módja szerint beszédeket gyártván.

Én részemről valóban azt hiszem, hogy öt vívmányainak nagysága megrészegíti és hogy még több ilyszerü tervekről álmadozik lelkében, miután látja azoknak elhagyatottságát, a kik őt korlátozni hivatvák, és mivel vívmányai folytán föl van fúvalkodva; azonban, Zeüsre mondom, ő még sem fog úgy cselekedni, hogy közöttünk a legkevésbbé gondolkozók átlássák, mit szándékszik tenni, — mert a hirkovácsok legkevésbbé gondolkozók!

Egyébiránt ezt mellőzve, csak arra gondoljunk, hogy ő ellenségünk; hogy sajátunkat meg-rabolja; hogy sok ideig méltatlanul bánt velünk; hogy valamit csak remélettünk valaha, hogy érdekünkben megtenne, mind azt ellenünk gondolta ki; hogy ezután csak magunkban bizhatunk, és ha most nem akarunk ott ellene harcolni, valószínűleg itt leendünk kénytelenek azt tenni; ha ezt átlátjuk, tudni fogjuk a mit kell és felhagyunk

a hiu beszédekkel. Mert nem azt kell kérdezni, mi lesz majd, hanem azt kell jól tudni, hogy dolgaink rosztól állanak, ha nem veszíték lelketekre és nem akarjátok tenni kötelességteket.

Én ugyan eddig sem tettem soha hizelegve javaslatot, minek egyszersmint hasznos voltáról nem lettem volna meggyőződve; úgy most is meggyőződésemet himnélkül mondtam el, a nélkül, hogy legkisebbé tartózkodtam volna. De a mily igazán tudom, hogy nektek a legjobb tanácsot hallani hasznos, ép oly bizonyosan szeretném tudni azt is, mikép javamra válik, hogy a legjobbat tanácsoltam; mert ekkor nagyobb örömmel beszéltem volna. Ezért, noha ennek lehető következménye előttem bizonytalan, mégis inkább azon meggyőződésben tettem előterjesztésemet, hogy, ha követitek, előnyötökre válik. Azonban győzzön az, a mi mindnyájatoknak hasznos leend.

MÁSODIK PHILIPPIKA.

Áthéni férfiak! Valahányszor szónoklatokat tartanak Philipposz törvényelleni tetteiről és erőszakoskodásairól, mindig tapasztalom, hogy az érdekekben mondott beszédek igazságszeretetről s jóakaratról tanuskodnak, s úgy látszik, hogy mindazok, hik Philipposzt vádolják, helyes szempontból beszélnek, de eközben — úgy szólva — semmi sem történik, a mi kell s a mi érdemes volna meghallgatni.

Ellenkezőleg, hazánk minden ügyei már azon ponton állanak, hogy mentől behatóbban és világosabban bizonyítja valaki Philipposz ellen, mikép a békét megszegte s egész Göröghont fenyegeti, annál nehezebbé válik a szükséges teendőkre nézve tanácsot adni.

Ennek oka, áthéni férfiak, az: hogy míg a hódítani vágyókat ténynyel és cselekvéssel nem

szónoklatokkal kell fékezni, első sorban mi, szónokok, mellőzzük ezt, és — indítványt s javaslatot adni, kegyetek elvesztése miatti félelemből, tartózkodván, — csak azt tárgyaljuk, hogy miket tesz, mily rettenetes dolgokat mivel, stb.; másodsor, tí hallgatók, bár arra, hogy jogvédő szónoklatokat tartsatok, s ha más tart, megértsétek, Philipposznál jobban fölvyagytok készülve: de hogy őt korlátozzátok annak kivitelében, a mit most tervez, arra egészen tetterő nélkül vagytok.

Innen — úgy hiszem — végzetszerűen s talán természetesen következik: hogy a miben mindkét részről mindig forogtok s a mit gyakoroltok, az mindenik félnek jobban megy: neki a cselekvés, nektek a szónoklás.

Ha tehát még most is kielégít titeket előadni, hogy ügyetek jogosabb, az könnyű dolog, és semmi fáradsággal nem jár; ámde ha az a kérdés, hogy jelen állapotunk hogyan forduljon jobbra, s a megtörténtek ne legyenek továbbra is mindnyájunk szemei előtt homályban, s hogy ne léptessen fel ellenünk oly nagy erőt, mellyel még csak szembeállani sem leendenénk képesek: akkor nem elég úgy tanácskozni, mint előbb, hanem kötelessé-

günk mind szónokoknak, mind hallgatóknak a legjobbat és üdvhozót elibe tenni a könnyűnek és kellemesnek.

Először tehát, áthéni férfiak, ha valaki, bár látja a Philipposz erejét és hatalmát, mégis jó hiszemben él, és úgy vélekedik, hogy e részben semmi veszély nem fenyegeti hazánkat, s mind ez nem is ellenünk van irányozva; azon csak bámulok, s titeket egyetemleg arra akarlak kérni, hogy hallgassátok meg azon érveimet röviden, melyeknél fogva én határozottan az ellenkezőt várom és Philipposzt ellenségünknek tartom, azért, hogy, ha az én előrelátásomat tartjátok helyesebbnek, nekem higyetek, ellenben ha a jóhiszemben lévőket s benne bizókét, ezekhez csatlakozzatok.

Én tehát, áthéni férfiak, így számítok: minek lón urává Philipposz elsőben is a békekötés után? A Thermopyláknak s a phokiszi ügyeknek. Hát aztán? Mimódon használta fel? Inkább tette azt, mi a thebánoknak volt hasznos, mint a mi Áthén városának. Miért ugyan? Mivel — véleményem szerint — számításait nagyravágyása, s a szerint mérlegelvén, hogy mindent hatalmába kerítsen, és nem béke, — nyugalom-e vagy igazság-

szeretetből, jól vette fel, hogy hazánkkal, erkölcsünkkel szemben mit se mutasson vagy tegyen, miáltal tette ébredve, saját hasznunkért más helléneket neki feláldoznánk; sőt, részint az igaz ügy védelméből, részint, mivel félnétek az azzal összekötött gyalázattól, és mivel mindent a mit kell, előre láttok: úgy ellene szegülnétek, ha valami ily vállalatba fogna, mintha éppen harcban lennétek vele.

A thebánokról ellenben azon hiszemben volt, — mi be is következett, — mikép a nekik adott előnyökért egyéb tekintetben elnézendik, hogy úgy tegyen, a mint neki tetszik, és nem hogy ellentállandanak s akadályozandják, sőt még mellette harcolandanak, ha parancsolja. És most, ugyanezen föltevésben, támogatja a messenieket s az argosiakat.

Ez, áthéni férfiak, nektek igen nagy dicséretökre szolgál; mert ezen tények folytán csak is rólatok bizonyos minden hellének között, hogy semmi nyereségért a hellének közös jogait föl nem adnátok, sem semmi kegyért vagy haszonért a hellénekhezi szeretetet cserébe nem adnátok. És ezt rólatok méltán is föltételezi s az argivok- és

thebánokról az ellenkezőt, ha nem csak a jelent tekinti, hanem a multat is számításba veszi.

Mert rájő, — úgy hiszem — és hallja, hogy őseitek, mikor tőlük függött, hogy a többi hellének felett uralkodjanak, csakhogy a persa királynak vessék magokat alá, nemcsak nem hallgatták meg ezen ajánlatot, mikor Alexandrosz, ezen makedonok előde e tárgyban idejött, mint hirnök, desőt későbbek voltak hazájokat elhagyni s bármit eltérni; és ezután oly tetteket miveltek, miket mindenki, minden időben törekszik magasztalni, de méltóképen még senki sem tudott előadni (miokból én is mellőzni akarom — helyesen, mert azoknak tettei nagyobbak semhogy bárki szóval előadni képes volna): míg a thebánok s argivok elődei részint harcoltak a barbár mellett, részint nem szegültek ellene.

Tudja hát, hogy mindkét részről, nem törődve a hellének közös érdekével, saját hasznukkal megleendenek elégedve. Ezokból így vélekedett: ha titeket választana barátjainak, barátjai csak igaz ügyben lennétek; ellenben ha azokkal szöveteznék, bennök fegyvertársakat birna saját nagyra-vágyására. Ezért választja barátjaivá most is va-

lamint akkor inkább amazokat mint titeket. Hisz csak nem lát azoknál nagyobb tengeri hatalmat mint nálatok van; nem is alapított valami nagy szárazföldi birodalmat, sem pedig a tenger és kikötő-városok fölötti uralomról nem mondott le; még azon beszédekről és ígéretekről sem feledkezett el, melyek által a békét megnyerte vala!

De bizonyára — mondhatná valaki, mintha mindezt tudná — bizonyára nem nagyravágyásból tett így akkor, sem azon indokokból, a mikkel most vádolom, hanem, mivel a thébánok igényei méltányosabbak valának mint a mieink. Ámde minden érvek között épen ezt az egyet nem lehet neki most felhoznia; mert a ki a lákédaemonokra ráparancsolt, hogy Messenét adják fel, miként mondhatja, hogy méltányosan vélt cselekedni, midőn Orchomenoszt és Koroneiát akkor odaadta a thébánoknak.

Hanem bizonyára kényszerítve lőn erre (mert még csak ez van hátra), és — a thessaliali lovasság s a thébai hopliták által közbe fogva, — szándéka ellen tette ezen kedvezményt. Helyesen! Ezért mondják hát, hogy a thébánok iránt kezd bizal-

matlan lenni, s ezért járnak szerte némelyek s mesélik, hogy Elateiát erődíteni akarja.

Igen, ő kezd és kezdeni fog, — véleményem szerint, — de a messéniek és argivok javára a lakedaemonokat már nem csak kezdi megtámadni, hanem már zsoldos-csapatokat is indít földjükre, pénzt küld oda, s maga is nagy sereggel váratik. E szerint a lakedaemonokat, kik jelenleg a thebánok ellenségei, megsemmisítené, a phokisziakat pedig, kiket pedig előbb maga tett tönkre, most megszabadítaná?

Ki hihetné ezt? Én részemről ellenkezőleg azt hiszem, hogy, ha először erre kényszerítve lett volna s nem önként tette volna, vagy ha most le akarna mondani a thebánokról, ezek ellenségeinek oly kitartólag nem szegült volna ellen; ámde mostani vállalataiból tisztán látszik, hogy azt is terv szerint cselekedte, minden egyéb úzelmeiből pedig, ha az ember jól megtekinti, világos, hogy ezek hazánk ellen irányozvák.

És erre, — legalább most, — bizonyos tekintetben már kényszerítették. Mert gondoljátok csak meg: ő uralkodni akar, ebben pedig egyedül titeket tart elleneseinek. Már régóta úzi jogtalanko-

dását, és erről ő a legtisztább öntudattal bír; hisz azáltal, a mit tőletek bír, a másoké is mind hatalmába kerül biztosan. Mert ha feladná Amphipolist és Potidaeát, még otthon sem érezné magát biztosan.

Következőleg tudja mind azt, hogy titeket fenyeget, mind azt, hogy tí ezt észreveszitek; és mivel felteszi, hogy van eszetek, méltán hiheti, hogy gyűlölitek, és, mivel fél, hogy megbüntetik, mihelyt alkalom lesz, ha meg nem előz ebben, — föl van ingerülve ellenetek. Ezért van ébren, ezért tart szemmel, és némely helléneket hazánk ellen kitüntet, u. m. a thebánokat és a peloponnesiak közül azokat, a kik velök egyértelműek, kikről hiszi, hogy önzésből jelen állapotukkal megelégszenek, és gondolkodásuk oktalansága miatt a jövőbe nem látnak. Ámde, a kiknek legalább kissé józan eszök van, láthatják a világos példákat, miket a messeniéknél s argivoknál alkalmam volt elbeszélni, s a miknek felhozása nektek talán még inkább használ.

„Ugyan mit gondoltok, messeni férfiak“ — így szólék, — „minő kedvetlenséggel hallgatták volna az olynthiak, ha valaki Philipposz ellen beszél azon

időben, mikor Anthemusz városát nekik adta, melyhez azelőtt Makedonia minden királya igényt formált, mikor oda ajándékozta Potidaeát, kiűzván belőle az áthéni telepítvényeseket, gyűlöltségünket magára vette, s az országot nekik adta használatra? Vajjon hiszitek-e, hogy várták volna, hogy ily bánásban részesüljenek, vagy hitték volna, ha valaki ezt mondja?“

„De mégis“— folytatám,— „kevés ideig vették hasznát, a midőn a sajátjoktól sok időre megvannak fosztva általa, miután csúfosan kiűzettek s nem csak legyőzettek, hanem egymástól elárultattak és rabszolgákül eladattak. Mert a szabad alkotmányra nézve nem biztos a tyrannokkali oly szoros barátság.“

Hát a thessálokkal mi történt? „Hiszitek-e — folytatám — „hogy, mikor tőlük a tyrannokat kiűzte, s Nikaeat és Magnesiát visszaadta, akkor várták volna, hogy a mostan fennálló tizek uralma leend náluk? vagy, hogy, a ki megajándékozta őket az amphiktyonok tanácsa szavazatjogával, később saját jövedelemforrásaikat ragadja magához? Az lehetetlen. Ámde mégis megtörtént, a mint mindenki tudhatja.“

„Látjátok ugyan, folytatám, hogy Philipposz most ajándékoz és ígér, de ha okosok vagytok, azért könyörögtök az isteneknek, hogy már eddig is megne csalt és rá ne szedett legyen beneteket.“ —

„Sokféle eszközök vannak, mondám, föltalálva, a városok védelmére és oltalmára, pl. torlaszok, védfalak, sáncok s több effélék.“

„Mindezek kézzel csinált művek, és sok költségbe kerülnek; hanem az eszélyes emberek birnak magukban oly közös védeszközzel, mely mindenkinek hasznára és üdvére van, főleg pedig a népnek a zsarnokok ellen. És mi az? — A bizalmatlanság. Ezt ápoljátok, ehhez ragaszkodjatok! A míg ezt megőrzitek, mitől sem félhettek. Mire vágytok? Szabadságra. Hát nem látják, hogy már címzetei is Philipposznak ezzel merő ellentétben vannak? Hisz minden király s minden zsarnok gyűlölője a szabadságnak s ellensége a törvényeknek? — Nem akartok-e vigyázni — mondám, — hogy a háborútól menekülni akarván, nehogy urat kapjatok?“

Dacára ezen beszédnek, melyet még lármás tetszéssel is hallgattak, és dacára még sok más beszédnek, melyeket a követek az én jelenlétem-

ben s megint későbbben tartottak : úgylátszik mégis, hogy Philipposz barátságától és kecségtetésaitól ezután is épen oly kevésbé akarják magukat távol tartani mint előbb. Így aztán nem csoda, ha a messzeniek és némely peloponnesiek legjobb meggyőződésük ellen tesznek; de az igen is csodálatos, ha tí, kik elég belátással birtok s tőlünk szónokoktól is halljátok, hogy fenyegetve, hogy behálózva vagytok, ha tí nem veszitek észre — a mint látom, — hogy minden csapás ért benneteket, azért, mert egy lépést sem tesztek. Anynyira erősebb a pillanatnyi gyönyör és kényelem annál, mi később javatokra válandana!

Hogy mit kell tennetek, arról már ezután külön magatokra fogtok tanácskozni, ha eszélyesek vagytok; most pedig azt akarom megmondani, minő feleletre kell magatokat elhatároznotok. — Illő lett volna ugyan, áthéni férfiak, feleletre vonni azokat, kik elhozták vala az ígéretek, melyek folytán tí rábeszélteétek magatokat a békekötésre; mert sem én nem vállalandottam soha magamra a követséget, sem tí — azt tudom — a fegyvert le nem teendtétek, ha hittétek volna, hogy Philipposz a béke megnyerése után így teend; ámde az

akkori beszéd egészen máskép volt. Még másokat is feleletre kellene vonni. Kiket? Azokat mind, kik,— midőn én a békekötés létrejötte után, a meghitelesítési követségből hazajöve, és sejtve, hogy a város el van árulva, ezt előre megmondottam, őket esdekelve kértem s óva intettem, hogy a Termopylákat és Phokiszt ne adják fel, — azt mondták, hogy, mint vizivó ember, természetesen makacs és zsémbes vagyok; Philipposz mindazt, valamit csak kívánhattok, megteendi, mihelyt átjött, Thespiát és Plataeát meg fogja erődíteni, a thebánok dolyfét megfékezendi, Chersonnesoszt saját költségén átfúrandja, Euboeát és Oroposzt Amphipoliszért nektek visszaadandja. Mert hisz tudom, arra emlékeztek, hogy mindezt itt e szószéken mondták vala, ha nem is vagytok képesek a méltatlanságot okozókat emléktekben tartani.

És az egész dologban legroszabb, hogy még unokáitokra nézve is állnia kell ezen békének, a mint tí jóremények fejében elfogadtatok! Olyannyira elvakítottátok magatokat! De miért hozom én ezt most fel s miért mondom, hogy ezeket ide kell vala idézni? Én — az istenek tanuim — az igazságot nyíltan megmondom nektek, és sem-

mit sem akarok eltitkolni! — Nem azért, hogy szidalmazásba bocsátkozzam, s ily módon szerezzek magamnak tekintetbevételt előttetek, és ellenfeleimnek, valamint először, úgy most is alkalmat adjak arra, hogy megint valami jutalmat kapjanak Philipposztól, s nem is, hogy ok nélkül fecseggjek, hanem azt hiszem, hogy egykor a Philipposz úzelmei, több bánatot okozandanak nektek mint a mostani helyzetek; mert én a bajt mindig tovább harapózni látom, s nem akarnám ugyan, hogy sejtelmem igaz legyen, de félek, hogy az már most is nagyon közel van. Mikor már nem leend többé hatalmatok az események felett, s többé nem tölem, vagy ettől vagy attól halljátok, hogy azok titeket fenyegetnek, hanem mindnyájan saját szemeitekkel látjátok s megvagytok győződve: akkor — úgy hiszem — harag és bosszóság fogand el benneteket.

Miután már a követek elhallgatták azt, miért magukat megvesztegettették, a miről ők magok öntudattal birnak, félek, nehogy épen azokat érje haragotok, kik némi részben helyre akarnák hozni, a mit azok elrontottak; mert azt tapasztalom, hogy némelyek sokszor nem a vétkesekre öntik ki

haragukat, hanem a kik leginkább kezök ügyében vannak.

Valamig tehát a veszély még csak közeledik és készülöben van, és míg egymástól halljuk, emléktekbe akarom idézni, mindnyájatoknak egyen-egyen, — bárha jól is tudjátok, — kinek tanácsára adtátok fel Phokiszt és a Thermopylákat; mert a midőn Philipposz ezeket hatalmába ejtette, urávéln az Attikába és Peloponnesoszba vezető útnak is, s titeket azon szorult helyzetbe hozott, hogy már nem jogaitok s a külügyek felett tanácskozhattok többé, hanem a haza védelme és egy lehető Attika elleni háború fölött, melyet akkor fogtok megsiratni mindnyájan, ha itt leend, elkezdődött pedig már azon napon.

Mert ha akkor nem szedettétek volna rá magatokat, most semmi veszély nem fenyegetné hazánkat; hisz Philipposz soha sem férhetett volna Attikához hajóhadával, ha csak nem győzve, valamint gyalog sem jöhetett volna át a Thermopylákön és Phokiszon; hanem vagy a jogot tiszteletben tartotta volna, és a békét megtartva, magát csendesen viselné, vagy pedig legott épen oly há-

borúba keveredett volna, mint a mely miatt akkor a békét kívánta.

Ennyit hát elég volt elmondani mintegy emlékeztetésül; azt pedig, hogy ez betűszerént megvalósuljon, ne engedjétek, ó istenek egyetemben! Mert nem akarnám, hogy senki — bárha méltó is a halálra — az egésznek veszedelmére és romlására — szenvedjen büntetést.

HARMADIK PHILIPPIKA.

A míg sokan, áthéni férfiak! beszédeket tartanak majd minden gyűlésben arról, hogy Philipposz, mióta a békét megkötötte, nem csak titeket, hanem a többi helléneket is bántalmazza, és a míg mindenki — úgy látom — legalább állítja, ha nem is teszi, hogy szóval és tettel mindnyájunknak azon kell lennünk, hogy Philipposz féktelenségét megzabolázzuk és megbüntessük: minden közügyeink — úgy látom — már oda jutottak s anynyira elhanyagolják, mikép attól félek, hogy sértő, de igaz szókat mondok: ha mindenik fellépő szónok azon lett volna, hogy ügyeink mentől silányabb állapotban legyenek s tí ezt helyeselnétek, nem hiszem, hogy rosszabbúl állhatnának, mint jelenleg.

Ennek talán sokféle oka van, és nem egy vagy két okból sülyedtek ennyire az államügyek;

a főkot mégis — ha jól megvizsgáljátok — azon szónokokban találandjátok, kik inkább akartak hizelegni, mint a legjobb tanácsot adni. — A kik közül némelyek csak arra ügyelvén, a mitől tekintélyök és befolyásuk függ, semmit sem törődnek a jövővel (s így azt hiszik, hogy nektek sem kell törödnetek), mások meg az állam szolgálatban levőket vádolván és kárhoztatván, csak azt érik el, hogy az állam önmagát bosszulandja meg és erre fog működni, Philipposz pedig mondhatja és teheti a mi tetszik.

Az ily kormánypolitika ugyan szokásos nálatok, de egyszersmint bajainknak forrása.

Arra kérlek, áthéni férfiak, hogy, ha valami igazságot szabadon kimondok, ne haragudjatok rám. Figyeljete csak ide: tí a szóllásszabadságot másoknál anynyira közös jognak ismeritek el mindenkire nézve az államban, hogy még az idegenekkel és rabszolgákkal is megosztottátok, és sok szolgát láthat az ember, hogy nálatok nagyobb szabadsággal mondja el, a mit akar, mint némely más államokban a polgárok; de a tanácskozásokból egészen száműztétek.

Ebből következik aztán, hogy a gyűlésekben

nektek hizelegnek, kényeztetnek, mivel tí csak kellemes dolgot hallgattok, míg a közügyek állapota- és menetében már a legnagyobb veszélyig jutottunk. Ha tehát most is így gondolkoztok, nem tudom mit mondjak; de ha hizelgés nélkül akarjátok hallgatni, a mi javatokra szolgálja, kész vagyok beszélni. Mert ha nagyon rosszul is állanak ügyeink, és bárha sok is veszendőbe ment, de mégis, ha készek vagyunk megtenni a mi kell, még mindent helyre lehet hozni.

Tán különös, a mit mondandó vagyok, de igaz: a mi legrosszabb a multban, épen az lesz legjobb a jövőre nézve. Mi hát ez? Hogy államügyeitek azért állanak rosszúl, mivel sem kis, sem nagy részben nem tettétek a mit kellett volna; mert ha minden kellőt megtettétek volna, mégis így állának, még remény se lehetne, hogy jobbra változzanak. Igen, de Philipposz csak könnyelműségetek és hanyagságtokat győzte le, nem pedig, országtokat; tí nem is szenvedtetek legyőzetést, hisz meg sem mozdultatok.

Ha már mindnyájan beismernők, hogy Philipposz a köztársaságnak ellensége, s a békét megszegte: a fellépő szónoknak nem kellene semmit

egyebet mondania és tanácsolnia, mint azt, hogy mikép védelmezzük magunkat ellene a legbiztosabb s a legkönnyebb módon; mivel azonban némelyek oly esztelenül gondolkodnak, hogy, míg ő városokat foglal el, míg saját birtokaitok nagy részét elfoglalva tartja, mindenkit bántalmaz, mégis azon szónokokhoz csatlakoznak, kik azt beszélnek egyre, hogy épen mi közöttünk némelyek szítják a háborút: szükséges elővigyázattal élni és erre nézve tisztába jöni; mert féltő, hogy a ki indítványt vagy vélelményt ad az önvédelemre, azon vád alá esik, hogy ő szította a háborút. Azért mindennek előtt azt tárgyalom s hozom tisztában, vajjon hatalmunkban áll-e arról tanácskozni, hogy most háborúban vagy békében kell élnünk.

Ha tehát az államnak most lehetséges a békét megtartani és ez hatalmunkban áll — hogy ezen kezdjem — : azt mondom, hogy meg kell azt tartanunk, s a ki e célra beszél, azt kívánom, hogy tegyen indítványt, tetteleg erre működjék és ne ámitson: ámde, ha a másik fél, kezében fegyverrel s mögötte nagy hadsereggel, nektek csak a béke nevét hangoztatja, de tetteleg háborút visel, mit tegyünk egyebet, mint magunkat védelmezzük?

Ha azt akarjátok mondani, hogy úgy tartjátok meg a békét mint ő, akkor nincs ellenvetésem.

Ha azonban valaki azt békének tartja, hogy, miután minden egyebet hatalmába ejtett, minket akar megtámadni, elsőben is őrzöng, másodsor békéről beszél az ő javára a tí részetekről, és nem a tí javatokra az ő részéről; és épen ez az, mit Philipposz minden áron megvásárol, hogy ő elletetek háborút viseljen, de tí ne védjétek magatokat ellene.

Ámde ha addig várunk, míg bevallja, hogy ellenünk harcol, minden emberek közt a legeggyügyüebbek vagyunk; mert ő ezt még akkor sem mondandja meg, ha Attikába és a piraesusba betör, ha ugyan a mások elleni eljárásából kell következtetnünk.

Hisz az olynthiaknak is csak akkor jelentette ki, mikor városuktól 40 stadiumra volt, hogy: „kettő közül egyiknek meg kell történni, vagy azok nem laknak többé Olynthoszbán, vagy ő Makedoniában;“ pedig azelőtt mindig, ha valaki ilyesmivel vádolta, felboszankodott és követséget küldött, hogy őt igazolják. Így ment be Phokiszba mint szövetségeseihez, és phokiszi követek voltak,

kik ezen útjában kísérték, és nálunk sokan állították, mikép Philipposznak ezen benyomulása a thébánoknak nem váland javokra.

És épen Phaerae-t is a minap úgy foglalta el, hogy mint barát és szövetséges benyomúlt, és végre ezen szerencsétlen Oreitáknak azt mondá, hogy látogatásukra küldötte katonáit barátságból, mert hallá, hogy betegek és lázadásban szenvednek; ilyen esetekben pedig a szövetségesek és igaz barátok kötelessége megjelenni.

Ha ő jobbnak látta azokat, kik neki semmi kárt nem tettek, de talán őrizkedtek volna, hogy baj ne érje, inkább megcsalni mint előre megmondva megtámadni, hiszitek-e aztán, hogy ellentek hadüzenet után fog harcolni, és még e mellett addig hadjátok magatokat önként csalatni?

Ez lehetlen! Hisz ő a legbolondabb ember volna, ha, midőn tí, a bántalmazottak, ellene semmi vádat nem emeltek, sőt még magatok közül némelyeket vádoltok, ha mégis ő szüntetné meg közöttetek az egymással való viszályt és féltékenykedést, s kijelentené, hogy azt maga ellen fordítja, és elvenné saját bérenceitől az érveket, melyekkel

titeket visszatartóztatnak, magyarázván, hogy ő nem visel háborút a köztársaság ellen.

Hanem Zeüsre! van-e olyan ember, ki józan észszel inkább a szavakból, mint a tényekből ítelné meg, hogy ki áll vele békében vagy háborúban? Kétségkívül senki. Ámde Philipposz mindjárt kezdetben, a mint a békekötés létre jött, mielőtt Diopeithesz a hadparancsnokságot átvette, és mielőtt hadcsapataink, melyek most Chersonesosz-ban fekszenek, elindítottak volna, Serreion-t és Doriskosz-t elfoglalta, és katonáinkat Serreion-Teichosz-és Hieron-Orosz-ból kiűzte, a kiket a tí tábornokok betett vala.

És miután ezt elvégezte, mit mivel? Mert a békére megesküdött. És ne mondja senki: „mit tesz ez, vagy mit érdekli ez városunkat?“ Mert hogy ez csekélység-e, vagy titeket épen nem érdekel, az más kérdés; hanem, ha valaki a vallást és az igazságot akár kis, akár nagy mértékben megsérti, az egyenlő fontossággal bír. Hát most, midőn Chersonesosz-ba, melyet a persa király s az összes hellének a tí sajátotoknak ismertek el, zsoldosokat küld, segítséget ígér és ezt levélben megírja, mit mivel?

Hisz mondja ugyan, hogy nem visel hadat, én azonban, távol attól, hogy elismerjem, mikép ily eljárás után véletek a békét megtartja, inkább azt hiszem, mikép azáltal, hogy Megarát megtámadta, Eubacában kényuralmat állított fel, most meg Thrákiába rontott be és Peloponnesosz-t felbújtogatta, s azáltal, hogy minden vállalatját hadsergével végzi : a békét felbontja és ellenetek visel háborút, hacsak nem állítjátok azt is, hogy a ki ostromgépeket állít fel, megtartja a békét mindaddig, a míg azokat a falak ellen nem használja. De ezt tí nem állítjátok! Mert a ki abban működik és arra készül, hogy engem fogságba ejtsen, az ellenem harcol, ha nem is dob és nyilaz még felém.

Ugyan ki lehetne a veszélyben mellettetek, ha valami történnék? Miután Hellespontosz idegen kézbe jutott, miután ellenségtek Megara- és Euboeának urává lón, és Peloponnesosz az ő pártjára állott? Hát arról, a ki ezen ostromművet városunk ellen felállította, mondhatnám-e, hogy megtartja a békét veletek?

Épen nem, sőt határozottan mondom, hogy azon napon kezdve, hogy Phokisz-t elpusztította,

ellenségünk lett. Nektek pedig azt mondom, hogy okosak lesztek, ha már valahára védelemhez nyultok; de ha elhagyjátok, később ha akarjátok sem leendetek képesek ezt tenni. És én, áthéni férfiak, anynyira eltérő véleményen vagyok a többi tanácsadóitokétól, mikép teljességgel nem tartom helyesnek most Chersonesosz- és Byzánctól tanácskozni, hanem mindenesetre legyünk segítségökre és vigyázzunk, hogy veszély ne érje (és ott lévő csapatainknak mindent küldjünk, a mire szükségök lehet); de mégis inkább tanácskozzunk egész Görög-honra nézve, minthogy nagy veszély fenyegeti. Én pedig nektek el akarom mondani, hogy miért rettegek ügyeink állapotja fölött olyannyira, azért hogy, ha számításom helyes, fogadjátok el nézeteimet s gondoskodjatok legalább magatokról, ha már másról is gondoskodni nem akartok; ha ellenben látjátok, hogy fecsegő és elvakult vagyok, sem most, sem ezután ne hallgassatok rám úgy a mint értelmes emberre.

Hogy tehát Philipposz kezdetben csekély és alacsony helyzetből oly magasra emelkedett, hogy a hellének bizalmatlanság- és viszálykodásban élnek egymással, s hogy sokkal inkább meglephetne

eddig emelkedése mint mostani szándéka, hogy, miután anynyi foglalást tett, egyebeket is hatalma alá hajtson: ezt, és mind azt, mit még felhozhatnék, mellőzni akarom.

De látom, hogy mindenki — rajtatok kezdve — elnézte neki azt, a miért az egész elmúlt időben minden hellén háborúk keletkeztek. Mi ez hát? Hogy azt teheti a mi tetszik, s hogy anynira gyengíti és rabolja a görög államakat rendre, s a városokat megtámadva leigázza.

Habár tí hetvenhárom évig valátok a hellének vezetői; a lakedaemonok egy hiján harmincig; a thebánok is ezen utóbbi időben, a leuktrai csata után, meglehetősen hatalomra emelkedtek: de mégis, sem nektek, sem a lakedaemonoknak, el nem nézték a hellének, hogy azt tegyétek, a mit akartok; teljességgel nem, sőt midőn látták, hogy tí, vagy is inkább az akkor élt áthéniek, másokkal nem méltányosan bánnának, mindnyájan, még a kiknek semmi panaszuk ellenök nem volt is, kötelességöknek tarták, a megsértettek mellett fegyvert fogni. És megint, midőn a lakedaemonok parancsoltak és arra hatalompolcra jutottak, hol tí valátok, midőn elbizakodni

kezdettek, s a dolgok fennálló rendjét túl a jogos-
ság határán megingatták : mindenki fegyverbe
állott ellenök, még a kiknek nem is volt semmi
panaszuk ellenök.

És mit mondjak a többiekről? Hisz mí ma-
gunk és a lakedaemonok, a nélkül, hogy kezdet-
ben mondhattuk volna, hogy valami sérelmet szen-
vedtünk egymástól, mégis azoknak érdekében,
kiket jogaikban megsértve láttunk, kötelességünk-
nek tartottuk fegyverre kelni. Ámde mindaz, mit
a lakedaemonok ama harminc év alatt, valamint
a mí őseink ama hetven év alatt elkövettek, cse-
kélyebbek annál, a mit Philipposz, nem egészen
tiz év alatt, míg felülkerült, jogsértéssel elköve-
tett a helléneken, sőt inkább az nem teszi ötöd-
részét sem ennek. (És ezt kevés szóval meglehet
mutatni). Én azért mellőzöm Olynthot, Methonét,
Apollóniát és ama harminckét várost Thrákiában,
melyeket mind anynyira kegyetlenül elpusztított,
hogy, ha valaki oda megy, azt sem mondhatja
meg könnyen, vajjon be voltak-e valaha népesítve ;
úgy szintén a phokisziak, — ezen jelentékeny nép,—
elpusztítását is elhallgatom. De hát Thessalia minő
állapotban van? Nem fosztotta-e meg alkotmá-

nyuktól és városaiktól és nem állított-e fel tetrarchiákat, hogy ne csak városonként, hanem néptörzsenként is rabszolgái legyenek?

Az euboeai városok nincsenek-e zsarnok uralom alatt, és pedig Thebae és Áthén városokhoz oly közel fekvő szigeten? Nem írja-e nyíltan leveleiben: „Mindazokkal, kik rám hallgatni akarnak, békében élek?” Nemcsak írja ezt, a nélkül hogy valóban megtenné; hisz útban van Hellespontosz felé, előbb Ambrakiába jött; Elisz, Peloponnesosznak oly jelentékeny városa birtokában van és nem rég Megarát fenyegeté; sem Hellász sem a barbár-föld nem elégíti ki ezen ember uralomvágyát.

És mi hellének, kik ezt mindnyájan látjuk és halljuk, még sem küldünk követeket egymáshoz, és nem gerjedünk haragra e miatt; sőt gyáva gondolkodásunk és városonkénti szétszakadozottságunk mind e mai napig semmit sem engedett, hogy teljesítsünk abból, mit érdekünk és kötelmeink parancsolnak, sem összeállani, sem véd- és barátsági szövetséget kötni, hanem elnézzük ezen ember hatalmának nagyobbodását, és mindenki, úgy látom, nyereségének veszi azt a percet, mely alatt egy

másik elpusztúl, épen semmit sem gondolván vagy működvén Göröghon megszabadítására; mert azt csak tudja mindenik, hogy ő, miként a járványos forró láz vagy más betegség, azt is megtámandja, a ki e percben azt hiszi, hogy távol van tőle.

Azt is bizonyosan tudjátok, hogy mind az, mit a hellének a lakedaemonoktól vagy tőlünk szenvedtek, legalább Hellász igazi fiaitól szenvedték; s mindenki úgy is vette ezt, mint midőn egy törvényes fiú vagyonhoz jutván nem jól és nem lelkiismeretesen gazdálkodnék, e tekintetben megérdemelné a bevádoltatást és a szemrehányást, de hogy illetéktelenül s nem törvényes örökös képen tett így: azt nem lehetne mondani. Ámde ha egy szolga vagy korcsszülött pusztítaná és fecsérelné el, a mihez nem illetékes, menyinyivel türhetlenebbnek és boszantóbbnak tartaná ezt mindenki! De Philipposzra és ennek mostani eljárására nézve nem így gondolkodnak; pedig ő nem csak nem hellén és semmi viszonyban nincs a hellénekkel, de még csak nem is olyan országbóli barbár, melyről jót mondanak, hanem egy semmiházi makedon, a honnan még jóra való rabszolgát sem lehetett korábban vásárolni.

Mégis mennyire van még távol az elbizakodás tetőpontjától? Azon kívül, hogy városokat pusztított el, nem igazgatja-e a pythiai játékokat, a hellének közös versenyinnepét, és ha nem is jelenik meg maga, nem küldi-e oda rabszolgáit versenybírákúl? Nem ura-e a Thermopyláknak és a Hellászba vezető útaknak? Ezen helyeket nem tartja-e elfoglalva őrséggel és zsoldosokkal? Nincs-e nála az isten jósdájának előjoga is, miután titeket, a thessalokat, a dorisiakat s a többi amphiktyonokat kizárta ezen jogból, melyet még a hellének sem élveznek mindnyájan? Nem szabja-e ki a thessaloknak, hogy minő kormány alatt éljenek? Nem küld-e Porthmoszba zsoldosokat, hogy az eretriai népkormányt megdöntsék, másokat meg Oreoszba, hogy Philistidesz kényuralmát felállítsák? Ezt a hellének látják és mégis eltúrik és épen olyan nézői, a mint látom, mint a jégesőnek, mikor mindenik azt kívánja, hogy hozzá ne jusson el, a nélkül feltartóztatására valaki valamit tenne!

Nemcsak Göröghon bántalmazása miatt nem áll fel senki ellene, hanem még azon sérelmek miatt sem, melyeket külön mindenik szenved. Ez

pedig valóban a tetőpont. Nem rohanta-e meg Ambrakiát és Leukaszt, a korinthiak városait? Nem ígérte-e oda esküvel az aetoloknak Naupaktoszt, az ácháioi városát? Nem ragadta-e ki a thebanok kezéből Echinoszt, és nincsen-e útban most is a byzanciak ellen, kik szövetséges társai? Nem tartja-e elfoglalva birtokaink közül — hogy egyebet ne emlitsék — Kardiát, Chersonesz legnagyobb városát?

Ezt hát mí mindnyájan eltűrjük, s habozunk és puha életnek adjuk magunkat, és szomszédainkra tekintünk, bizalmatlanok lévén egymáshoz, nem ahhoz, ki mindnyájunkat bántalmaz. Mégis mit gondoltok, mit teend majd, ha egyenkint hatalmába jutunk, miután már most ily féktelenül bánik?

Vajjon mi az oka ennek? Mert nem alap és valódi ok nélkül voltak az akkori hellének anynyira készek szabadságuk védelmére va'amint a mostaniak a szolgaságra.

Volt, volt akkor, áthéni férfiak, valami a nép szellemében, a mi most nincs meg, a mi Persia gazdagságán győzedelmet vőn, Hellász szabadságát fenntartotta, és a harcban sem vizen sem szárazon nem engedett, most pedig annak hiánya

mindenben kárt okozott és közügyeink állapotját egészen felforgatta.

Ugyan mi vala ez? Az, hogy minden ember gyűlölte azt, ki a Hellász fölött uralkodni és azt törbe ejteni vágyaktól pénzt fogadott el, és arra a legnehezebb sors várt, kire a megvesztegetés rábizonyíttatott, s az ilyet a legnagyobb büntetéssel fenyegették.

Akkor hát a közügyek mindenik részében a kedvező pillanatot, melyet a szerencse sokszor még a figyelmetleneknek is a gondolkozók ellen kezökre ad, nem lehetett megvásárolni sem a szónokoktól, sem a tábornokoktól, valamint az egymással egyetértést vagy a tyrannok és barbárok iránti bizalmatlanságot sem, s egyáltalában semmi effélét.

Mostan azonban mindezeket mintegy a piacon árulják, s helyettök behozzák azt, mi miatt Hellász elvész és kórállapotban sinylik. És ez mi? A féltékenység, ha egyik valamit kapott; a gúnycakaj, ha azt bevallja; (az elnézés azok iránt, kikre ez rábizonyíttatik); a gyűlölet, ha ezeket szídják, s mindaz, a mi még a megvesztegethetőségéből folyik.

Mert különben hadihajók, legénység, jövedelem s más szükségletek, és mindaz, a miben lehet helyezni az államok erejét, most mindeneknél sokkal nagyobb számban és terjedelemben vannak, mint az akkori helléneknél. Csakhogy mindezek haszontalanok-, eredménytelenek- és hiábavalókká válnak azok miatt, kik ezekkel vásárt üznek.

Hogy ez most így van, azt kétségkívül mindnyájan látjátok, s nem szorultok az én bizonyításomra: hogy pedig a korábbi időben ellenkezőleg volt, azt akarom most megmutatni, nem az én szavaimmal, hanem a tí őseitek irott jegyzéke folytán, melyeket azok, ércoszlopra vésve, az ákropolison felállítottak; [nem azért, hogy az ő hasznukra legyenek (mert ezen följegyzések nélkül is úgy gondolkodtak a mint kellett), hanem hogy nektek szolgáljanak emlékeztetésül és példányúl, hogy olyan dolgokban mily buzgósággal szükséges fáradnotok. Mit mondanak hát e feljegyzések?] „Arthmiosz“, így szólanak, „a Pythonax fia, Zeleiából, legyen becstelen s az áthéni népnek és szövetségeseinek ellensége, maga és nemzetsége.“ Aztán elő van adva az indok, a miért ez történt: „mivel a médiái aranyat Peloponnesoszba bevitte.“

Ezt tartalmazzák a feljegyzések. Gondolkozatok és ítéletek már saját felfogástok után, minő volt az akkori áthéniek gondolkozása és önérzete, midőn így jártak el! Ők egy Árthmiosz nevű zeleíta rabszolgáját a persa királynak—mert Zeleia Ázsiához tartozik, — mivel királyának szolgálni akarván, Peloponnesoszba, nem Áthénbe, aranyat hozott, őt és nemzetségét a maguk és szövetségeseik ellenségének és becstelennek nyilvánították.

De ez a szó: becstelen, nem azt teszi, mit rendesen így neveznek; mert mit bánta volna egy zeleíta, ha ki is záratik az áthéni polgári jogokból? Ámde nem ezt teszi, hanem a gyilkossági törvényekben az van írva, hogy a kiért a törvény nem enged pertárgyalást ha megöletik, arról így szól a törvény: „és becstelenül haljon meg.“ Ez azt teszi: a ki egy ily embert megöl, bűnvád alá nem jöhet.

Ők tehát azt hitték, hogy az összes hellének üdvéről kell gondoskodniok; mert nem bánták volna, hogy Peloponnesoszban másokat megvásárolnak és megvesztegetnek, ha nem így gondolkozandottak; ámde megfenyítették és megbüntették azokat, kiket megvesztegethetőségen érttek, hogy

még nyilvánosan is megbecstelenítették. Ennek következtében természetesen inkább a hellének voltak félelmesek a barbárok előtt, nem a barbárok a hellének előtt.

De most nem! mert sem ebben a tekintetben, sem másban nem így gondolkotok most. Hát hogyan? Tudjátok magatok is; mi szükség, hogy mindenért titeket vádoljalak? Hisz majdnem így és cseppel sem jobban gondolkoznak a többi hellének is mindannyian.

Azért azt állítom, hogy jelen helyzetünk sok buzgóságot és okos megfontolást igényel. Hogyan? Megmondjam? Parancsoljátok és nem fogtok megharagudni?

(Az írott okmányból felolvas.)

Hanem van forgalomban valami együgyű beszéd, mellyel a köztársaságot akarják vigasztalni: Philipposz még nem oly hatalmas, mint voltak egyszer a lakedaemonok, kik a tengeren s az egész szárazföldön uralkodtak, a persakirályal szövetséget kötöttek, és semmi sem állott ellent nekik; mégis ezek ellenében is megvédelmezte magát Áthén és nem pusztult el. Én pedig azt

hiszem, hogy, bárha minden, mondhatni, nagy gyarapodást vett is, s a mostani állapot épen nem hasonlít a korábbihoz: én azt hiszem, hogy mégis semmi sem alakult jobban át és nem nyert nagyobb gyarapodást, mint a hadügy.

Mert elsőben is -- a mint értesülök -- a lakedaemonok és az összes hellének, csak négy vagy öt hóig -- ugyanazon kedvező évszak tartama alatt -- táborozván, miután a hoplitákkal és polgári harcosokkal ellenségeik földére betörték és elpusztították, újra visszatértek haza; azonban oly ösgörög módra, vagy is inkább hazafiasan jártak el, hogy még pénzért sem vásároltak senkitől semmit, hanem a háború valami becsületes és nyílt dolog volt.

Most pedig látjátok bizonyosan, hogy jobbára mindent az árulók pusztítottak el, mert mi sem történik nyilthare vagy ütközet folytán; Philipposzról pedig halljátok, hogy nem azáltal megy báhová, mert hoplita-plalanxot vezényel, hanem pót-hadával, a könnyü gyalogokkal, lovassággal, íjászokkal, zsoldosokkal, stb.

Mikor ezekkel egy magában meghasonlott országot megrohan, és az ország védelmére a

bizalmatlanság miatt senki se száll síkra, ostromműveit fölállítván, megkezdí az ostromot. Nem is hozom fel, hogy nyárban mint télben neki mind-egy, mivel nincs egyetlen időszak is kivéve, melyet fel nem használ.

Ezt mindnyájan tudván és meggondolván, nem kell a hadjáratot az országba bocsátanotok, sem a lakedaemonok ellen akkor viselt háború őszinteségére való tekintetből, a veszélybe rohanotok. Nem, ezt lehető korán meg kell akadályoznotok mind kormány intézkedések, mind hadikészületek által, figyelemmel lévén, hogy hazúl ki ne mozduljon, de nyílt csatában sem kell vele harcolnotok.

Mert a hadfolytatásra sok természetes előny kínálkozik nektek, csak akarjuk megtenni, áthéni férfiak, a mit kell: az ő országának természeti minősége, melyet — sok helyen — pusztítani, rabolni és megkárosítani lehet, s számtalan egyéb; ellenben nyíltcsatára ő jobban el van készülve nálunk.

Azonban ezt belátni és hadmiveletekkel magatokat ellene védelmezni még nem elég, hanem e mellett teljes meggyőződésből és tiszta belátás folytán kell gyűlölnötek azokat, kik közöttetek

az ő ügyében szót emelnek, jól meggondolván azt, hogy addig nem lehet a haza ellenségeit legyőzni, a míg meg nem büntetendettétek azokat, kik magában a városban azok érdekében működnek.

De Zeüsre s a többi istenekre mondom, ti ezt nem leendetek képesek eszközésbe venni. Nem, mert anynyira megy esztelenségtek vagy örülségtek, vagy — nem tudom mit is mondjak; hisz sokszor eszembe jut még attól is félni, hogy valami bösz istenség üldözné kormányzati ügyeinket — anynyira megy, hogy rágalmazási, ócsárlási, gúnyolási viszketegségből vagy bármi indokból, — bérenc embereket, kik közül némelyek nem is tagadják, hogy ilyenek, — fölhivtok, hogy tartsanak beszédet s még nevetitek, ha másokat piszkolnak.

És ez még nem elég, bárha veszélyes játék: hanem megadtátok nekik a jogot, hogy nagyobb biztossággal vehessenek részt az állam igazgatásban, mint azok, kik a tí javatokra tartanak beszédeket. De nézzétek csak, mennyi veszélyt hoz rátok az, hogy ilyen emberekre akartok hallgatni! Én tényeket akarok fölhozni, miket mindnyájan ismertek.

— Olynthban az államkormány élén némelyek

a Philipposz pártján voltak, kik mindenben az ő kezére dolgoztak, mások a jó ügy szolgálatában, kik abban működtek, hogy polgártársaik ne legyenek rabszolgák. Már a két fél közül melyik juttatta tönkre a hazát? Vagy melyik árulta el a lovasságot, mely miután elárultatott, Olynthosz elveszett? A Philipposz párthivei, kik, mikor még a város fennállott, a jó ügy szószólóit úgy befeketítették és anynyira rágalmazták, mikép az olynthi nép még arra is ráengedte magát beszélni, hogy Apollonideszt száműzze.

Azonban ez a szokás nem csak ezeknél okozott minden szerencsétlenséget, másutt pedig sehol; hanem Eretriában is, midőn Plutarichos és zsoldosai elűzetése után a nép a város és kikötője birtokába jutott, némelyek titeket, mások pedig Philipposzt kínálták meg a kormánynyal. És mivel a szegény szerencsétlen eretriabeliek, leginkább, vagyis egészen ezekre hallgattak, ráhagyták magokat beszélni, hogy a jó tanácsadókat kiűzzék.

Mert el is küldötte szövetségesök és barátjok Philipposz, Hipponikoszt hozzájuk és ezer zsoldosát, s a kikötő védfalait leromboltatta, és három kényurat tett be, Hipparchoszt, Automedont és

Kleitarchoszt; és később, miután magokat már kétszer próbálták megszabadítani, az országból kiűzte őket! (elsőben akkor, midőn zsoldosait Eurylochoszsal, megint a mikor Parmenióval küldötte oda.)

Mi szükség sokat beszélni? Óreoszban Philistidesz, Menipposz, Sókrátesz, Thoász és Agapaeos, kiknek jelenleg a város birtokukban van, a Philipposz javára dolgoztak — és ezt minden ember tudta, — míg egy Euphraeosz nevű — az az ember, a ki egykor itt nálunk is lakott volt — azon volt, hogy szabadok és senkitől függők ne legyenek.

— Hosszasan lehetne különben beszélni arról, hogy ez minő kigúnyolást, bántalmazást szenvedett a csőcseléktől, elég az, hogy egy évvel a város elfoglaltatása előtt, bevádolta Philistideszt és cinkosait, midőn észrevette, hogy miben mesterkedtek, mint árulókat. Ekkor a Philipposz által betanított és vezetett tömeg összecsoportosulván, Euphraeoszt, mint csendzavarót, tömlőcre veti.

Látván ezt az óreoszi nép, a helyett, hogy ennek segítségére menjen, amazokat pedig jól elpáholja, nem gerjedett haragra ellenük, és azt mondta, hogy ez méltán történik rajta, s még

örvendett. Ezen történet után amazok minden erejükkel arra dolgoztak, hogy a város elfoglaltasék s ennek kivitelére előkészületeket tettek, sokan pedig a kik észrevették, hallgattak és meghunyászkodtak, az Euphraeosz sorsára emlékeztvén. És oly nyomorúlt helyzetben voltak, hogy ezen nagy szerencsétlenség közeledtére senki sem merte száját feltátni, míg az ellenség jól felkészülve a falak alá nem nyomult. Ekkor aztán egy rész védelmezte a várost, másik pedig elárulta.

Miután a város így elesett, ezek gyalázatos és elviselhetlen módon uralkodnak és kényuralmat űznek, akkori szabadítóikat, kik Euphraeosz-szal készek voltak mindent elkövetni, részint számúzik, részint legyilkolják; a fennemlített Euphraeosz pedig öngyilkos lett, tetteleg bizonyítván be, hogy lelkiismeretesen és önzéstelenül, polgártársainak javára, szegült ellene Philipposznak.

Tán szeretnétek tudni, mi az oka, hogy az olynthiak, eretriabeliek, oreiták, inkább szerették a Philipposz szószólóit mint a magokéit? — Az, a mi nálatok is: mert a jótanácsot adók néha még jóakarattal melletts sem képesek semmit ínyetekre valótt mondani; mert azt kell szem előtt

tartaniok, a mi a közügynek üdvére szolgál; mások pedig épen kegyvadászatuk által dolgoznak a Philipposz javára.

Hadiadót kívántak; ezek azt mondták, hogy nem szükséges: indítványozták, hogy táborba szálljanak és ne bizzanak benne; ezek a béke mellett voltak — míg törbe jutottak. Úgy hiszem, hogy egyéb dolgokkal is mind épen így volt, hogy egyenkint ne mondjam el: egyik rész azt beszéllette, a mivel kedveskedjék, mások pedig, a mi által a megszabadulásnak kellendett bekövetkezni. Sokan végre engedtek bekövetkezni sok dolgot, nem ugyan kegyvadászattól vagy tudatlanságból, hanem csüggetésgéből, miután látták, hogy az egészben vereséget szenvednek.

Zeüsre és Apollóra mondom, félek, hogy ez rajtatok is megesik, ha gondolkodván belátjátok, hogy tehetetlenek vagytok. Hanem azt kívánom, hogy ügyeink ne jussanak ezen állapotra, áthéni férfiak! Mert ezerszer jobb meghalni, mint hizelgésből valamit a Philipposz javára tenni (és feláldozni azokat, kik javatokra beszélnek). Nó most ugyan szép jutalmat nyertek az óreiták közül

sokan, hogy magokat a Philipposz barátjaira bízták, Euphraeoszt pedig magoktól eltaszították!

Ugyan szép köszönetet nyert az eretriai nép azért, hogy követségeket elűzte és Kleitarchosz után indult! hisz mint rabszolgákat korbácsolják és lemészárolják. Szép kimélettel volt az olynthiak iránt, kik Lastheneszt lovastábornokukká választották és Apollónideszt elűzték vala.

Őrülség és gyávaság ily reményt táplálni, és, midőn rosz tanács után indulunk és semmit sem akarunk tenni, a mi szükséges, sőt az ellenség szószólóira hallgatunk, mégis azt hinni, hogy egy hatalmas állam lakói vagyunk, melyet legkisebb veszély sem érhet!

Sőt épen gyalázatos dolog, azután ha valami baleset bekövetkezett, azt mondani: „Ki hitte volna, hogy ez megtörténjék? Persze ezt vagy amazt kellett volna tenni és ezt nem kellett volna tenni.“ Sokat tudnának mondani most már az olynthiak, miket, ha akkor előre látandottak, nem érte volna végpusztulás; sokat az oreiták, a phókisiak, sokat mindazok az államok, melyek elpusztultak. De mi hasznok már ebben?

Míg a hajó — legyen az nagy vagy kicsiny—

veszélyen kívül van, addig kell hajósoknak, kormányosnak és rendre mindenik férfinak buzgó munkásságot fejteni ki, és arra ügyelni, hogy senki, se szándékosan, sem akaratlanul, fel ne döntse; mert ha egyszer a víz felülkerült, hiában való a buzgóság.

Mí is hát, áthéni férfiak! a míg jól van dolgunk, egy roppant városnak, tömérdek jövedelemforrásoknak s a legnemesebb büszkeségnek birtokában vagyunk, — mit kell hogy tegyünk? Tán ezt szeretné kérdezni régóta valamelyik itt ülő. Zeüszre, én megmondom, még indítványt is fogok előterjeszteni a végre, hogy, ha nektek tetszik, emeljétek határozatra. Elsőben is gondoskodjunk saját védelmünkről s hadikészületekről, hadihajók, pénz- és harcosokban; mert ha többiek mindnyájan belenyugosznak is, hogy rabszolgák legyenek: nekünk mégis legalább küzdenünk kell a szabadságért.

Ha aztán mindezen hadikészületeinkkel készen vagyunk és a helléneknek köztudomásra jutattuk: végre szólítsuk fel a többi helléneket, és ennek előterjesztésére küldjünk ki követségeket mindenhová [Peloponnesoszba, Rhodoszba, Chiosz-

ba, a persa királyhoz; (mert az ő érdekeitől sincsen távol, hogy ne engedje annak az embernek mindent hatalma alá hajtani)], azért, hogy ha őket a csatlakozásra megnyerendíték, bennük szükség esetében a háború veszélyeit s a költségeket illetőleg osztályosokat kapjatok; ha nem, legalább időnyerést eszközöljeteK.

Mert mikor a háborút egy ember és egy még nem tömörült állam között foly, ez sem haszontalan, valamint nem voltak ama tavalyi küldöttségek és panasztételek sem, melyeket én, a derék Polyektosz, Hegesipposz s a többi követek, Peloponnesoszba magunkra vállaltunk volt, és kivittük, hogy Philipposz megállapodott, és sem Ambrakia ellen nem ment, sem Peloponnesoszba nem indul el.

Mindamellett még sem tanácslom, hogy másokat felszólítsatok a nélkül, hogy készek legyetek a magatok érdekében megtenni a mi szükséges. Mert dőreség azt hangoztatni, hogy a más javáról gondoskodik, midőn az ember saját érdekét elhanyagolja, s a jövő miatt másokat félelembe ejteni, míg a jelennel nem gondolunk. Ezt én nem tanácsolom, hanem azt állítom, hogy a Chersonesozsban lévő őrség számára kötelességetek pénzt küldeni.

és mindent, a mit kívánnak teljesíteni, magatokat hadilábra állítani, másokat pedig összehívni, egyesíteni, felvilágosítani, inteni: ez hivatása egy oly nagy tekintélyű városnak, mint a tiétek.

Ha azonban azt hiszitek, hogy Chalkisz vagy Megara Hellászt megmentendi, míg ti megszőktök a nehézségek elől; akkor nem helyesen vélekedtek; mert ezek közül mindenik meg kell hogy elégedjék, ha önmagát megmenti. Nektek kell ezt tennetek; nektek szerezték meg őseitek ezen dicsőséget, és számtalan s nagy küzdelmek között hagyták fenn számatokra.

De ha saját kedvtelését keresve, mindenki veszteg ül, s csak arra ügyel, hogy maga mit se tegyen: először is soha sem talál embereket, kik azt megtegyék, másodsor meg attól félek, hogy azt, mit most nem akarunk tenni, majd kénytelenek leszünk mind egyszerre teljesíteni.

Ez hát tanácsom, ez írásbeli indítványom; úgy hiszem, hogy, ha ez teljesezésbe megy, helyzetünk még most is jobbra fordulhat. Ha pedig valaki ennél jobbat tud, mondja el és közölje tanácsát. És a mit tí határozatra emelendetek, legyen az üdvötökre, a tí kegyelmetökből, ó istenek mindnyájan!

DR. BALLAGI MÓR.

